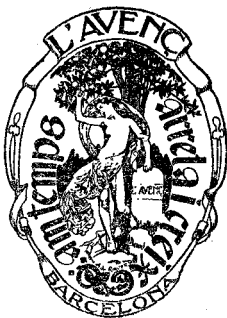

R. W. EMERSON

LA CONFIANÇA EN SÍ MATEIX
L'AMISTAT

TRADUCCIÓ DE L'INGLÈS, AMB UNA INTRODUCCIÓ, PER
CEBRIÀ MONTOLIU

SEGONA EDICIÓ

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1910

INTRODUCCIÓ

ELS MESTRES DEL SENY

De tant en tant, en el nostre món de miseries i conxorxes de veïnat, rebem visites de personatges superiors, que semblen enviats per la Providència a donar-nos lliçons d'una vida més savia. Quan arriben aquests estrangers, no sabem gaire quin destí ni quina tasca 'ls duu. Vénen a viure entre nosaltres com reis destronats o prínceps que viatgen d'incognit i s'acomoden com poden a les nostres costums grolles i barbres. Duen generalment una vida modesta i apagada, i no ostenten ceptre ni corona ni cap distintiu que 'ls faci senyalar amb el dit. Sovint silenciosos, passen desapercebuts del ciutadà vulgar, i moren ignorats, sense aver rebut altre omenatge que'l de llurs íntims i familiars. Devegades eloqüents, i amb circumstancies favorables, se guanyen l'admiració, de cop tímida i desconfiada, del transeunt, qui, endavantant llur grandesa sense comprendre-la, sent segament de genolls davant de llur augusta presència. Llavors arriben a adquirir tal prestigi i autoritat entre 'ls

contemporanis, que'ls critics posteriors, que no han experimentat aquell encís, diuen que són desproporcionats als llurs merits. I es natural que així sigui, car llur acció es d'una mena massa subtil per a poder esser apreciada amb l'aparell critic comú, i llur influencia massa fonda i general per a poder entrar en el domini de la consciencia ordinaria. Més encara, considerats amb el criteri mundà, llur inferioritat com a omens se manifesta, car si bé s'interessen com qualsevol en les coses del món, i compleixen normalment els deures de ciutadà, no s'entrefiquen gaire en les petites lluites dels omens, i dificilment donen a les miseries que comunament els preocupen i separen l'importancia necessaria per a brillar en tals palestres.

Per més que fundament umans en esperit i obres, llur humanitat sembla accessoria. Són omens en aquest món com podrien aver estat sers intelligents en un altre planeta. Són vinguts simplement aquí, s'han adaptat a la nostra vida i parlen la nostra llengua. Quan ho fan amb perfecció, els diuen genis, car llur superioritat de naixença ns dóna la norma del progrés, i diuen amb to de certitut, com testimonis de vista, coses que per al comú dels mortals són materia de somnis i faules, o quan més aspiracions vagues d'un avenir nebulós.

Més, en general, no són genis ni eròis en el sentit comú de les paraules. No ns meravellen per la volada de llur fantasia ni per la fulgor de llurs visions. No semblen instruments de cap misteriós i terrible agent sobrenatural. No ns esveren amb missatges d'oltraintomba, ni ns sorprenen amb cap miracle. No són gens estrictament mistics, ni profetes, per més que sovint en prenguin el posat i l'accent, i devegades abitin les fronteres del món sensible i semblin enterats d'allò que passa terres enllà. Res d'això 'ls caracteritza. En el fons són simplement omens de llinatge, que, vivint la nostra

vida ordinària, encarnen amb més o menys perfecció, i sovint molt imperfectament, un tipus d'humanitat més alt i més noble. Són l'aristocràcia de l'espirit, la sal de la terra i, si no sempre amb llurs obres tangibles, en tot cas amb llur sol exemple i presència, els veritables educadors dels omens, que, sense esment, imiten llurs virtuts i maneres, com si instintivament veiessin en llur distinció i mirall de la majestat del déu interior que tots amaguen.

Els de la categoria dels desconeguts i silenciosos són legió. Ells formen la massa anònima ignorada, oculta sota terra, la basa, la força, la solidesa i l'equilibri de tot l'esplèndid edifici social que'ns abriga. ¿Qui no aurà trobat en el camí de sa vida algú o alguns d'aquests estranys personatges, que, sense afectar cap excel·lència ni mostrar cap superioritat, el meravellen per la serietat i sinceritat d'expressió, l'integritat de caràcter i l'elevació d'espirit, deixant-li en l'ànima una impressió fonda, inexpressable, com d'una visió fugitiva d'alguna cosa massa pura i massa bona per a ésser creguda? Omens i dones, pertanyents a totes les classes i estaments socials, que no han sortit mai de la penombra de la vida obscura i en qui ningú s'ha fixat, d'on treuen aquests desconeguts, un se pregunta, en certs moments dats, generalment de prova per als més valents, aquella reserva inestroncable de força que despleguen tranquil·lament, quasi passivament, com l'ametller floreix en mig de l'ivern, incorruptibles com l'or, inflexibles com l'acer? Més, passats aquells moments lluminosos, el misteri's clou sobre llurs vides, sempre envoltades en el silenci, la discreció i la modestia, que al finir els amortallen al record de la posteritat.

Gran, immens, auria d'ésser el nostre reconeixement i gratitud si fossim un poc més allò que pretenem ésser, envers aquesta heroica legió d'omens i dones silenciosos que amb llurs ignorats merits, virtuts i

sacrificis ens permeten viure lliurement i impunement com criminals i prostitutes, malversant sens fre ni mida ·ls grans tresors de salut per aquells pacientment acumulats. Car, de què servirien les nostres lleis de justícia, si no hi agués omens justos? De què tots els codis de moral, sense omens bons? De què tot el gran aparell científic, sense omens savis? Truisme o paradoxal Tant se val? Faci aquí l'ome un punt de reflexió i convingui en que, malgrat tota l'injustícia i fellaonia actuals de les relacions humanes, que semblen anexas a la condició del món, si aquest es un ordre i no un caos, se deu exclusivament a la justícia i noblesa d'uns pocs entre totes les generacions que senten i viuen l'ideal de la raça i moren quasi sempre víctimes de la llur devoció. Més tot això amb prou feines pot dir-se sense caure en el delictes d'alta traïció social, que tant horripil·la a la munió dels que viuen en la superfície de les coses. Deixem, doncs, sota ·l mantell de la nit aquesta noble falange d'eròis ignots, i, mentres no arribi l'ora d'alçar-los el monument que mereixen, elevi-ls desde ara qui·ls veneri un altar en el més íntim del cor.

Epictet, Marc Aureli, Montaigne, Pascal, Emerson, són alguns dels pocs que han escapat a l'invasió implacable d'aquesta nit cimeriana, i d'aquests podem ja parlar amb relativa certitut, car siguin les que siguin llurs vides, ells han parlat i han deixat escrits que, si imperfectes com obres, són sempre documents preciosos que·ns revelen amb certa exactitut la selecta qualitat de llurs ànimes. Donant ullada en aquests documents tot-d'una·ns adonem d'un fet curiós que visiblement distingeix llurs autors. Pobres o rics; esclaus, burgesos o emperadors; creients, esceptics o ateus; optimistes o pessimistes; cinics, estoics o epicuris; pagans, cristians o protestants; idealistes, materialistes o positivistes; actius,

sentimentals o reflexius; tota la rica varietat de la condició i de la pensa umana té en eixa casta representació. Més, comparant aquests amb el brillant estol dels immortals en el qual seguici figuren, una qualitat els separa marcadament, donant caracter a tot el grup: la manca absoluta de proporció entre llur influència i nomenada, i el valor visible i ponderable dels documents que han deixat. Cap gran epopeia o tragedia, cap gran teoria o sistema físic o metafísic hi he llegit, ni tant sols cap invenció extraordinaria ni sorprenent revelació d'idees originals o pensaments ineditats s'hi troben que'ns expliquin a satisfacció llur influència, transcendència i immortalitat. No guarden ordre, metode ni seqüència. Són simplement aplecs d'escrits curts, fragmentaris, inacabats, que'ns encisen per la fondaria del pensament i l'alçada de la visió, però que deixen l'ànima en sospens i desconcerten ad aquell que busca una resposta concreta a la més petita qüestió. I tant mateix, i pot-ser per això mateix, deixen en nostre esprit un rastre profon, indeleble. Sembla com si per vies secretes, sols conegudes a llurs autors, se dirigeixin dret a les facultats superiors del nostre esprit, fent-les vibrar en harmonia amb l'alta inspiració que'ls ha dictats, donant-los l'imperi perdut sobre'ls baixos instints i passions tumultuoses, i contagiand tot el nostre ser amb la ritmica pulsació de llur saviesa. Es així com aquests llibres fragmentaris i aforistics, que res d'important proven ni afirmen, devenen, un cop coneguts, els nostres consellers i confidents intims, els secrets inspiradors de cent obres voluminoses i actes heroics, i l'aliment sempre fresc i nutritiu de mil generacions. Car llur llenguatge es el d'un cor que parla ad un altre cor desembraçant-se de tot l'enfarfec de fórmules artificioses que comunament ofeguen aquella veu íntima, aduc quan són els savis i poderosos del món els que

parlen; i allò que diuen no són purs conceptes d'una intelligència a la recerca d'explicació a l'enigma de l'univers, sinó franques i espontànies reflexions de savis que han viscut com omens llur saviesa, confosos en el turbolí del món, i ens donen, despullada de tot aparell doctrinal i com destilada en pures conclusions, la substància mateixa de llurs vides exemplars.

Aquí justament radica la virtut secreta que redimeix tots els vicis i febleses d'aquests assaigs incorrec-tes, tentatives migrades i tímids balboteigs, i els dona l'autoritat i consideració que mereixen d'obres capdals de l'humanitat; car aquesta veu amb raó en llurs autors, no'ls escriptors imperfets, malestrucs, d'obres mancades, sinó 'ls mestres venerables d'aquella preciosa ciència que no s'explica en els llibres, ni s'ensenya en les catedres, i que forma tant mateix el primer *substratum* de tota la geologia social, la ciència de la vida, la tant mal entesa ciència del seny o del sentit comú. En ells, efectivament, se troba, profon, autèntic i sincer, tant, que sovint sembla contradir el seu nom, aquell bon sentit tant inútilment cercat en la cridoria dels discursos i l'enrenou de les discussions; aquell sentit que no es comú perquè sigui admès per convenció universal, sinó perquè es de tots en el pregon, anque de ningú en l'exterior; aquell sentit on tots podem trobar-nos, i efectivament ens trobem, en les ores serenes, només gratant lleument la superfície; aquell sentit que es la fi i objecte de tota evolució el dur-lo a la superfície i fer-lo entrar en el reialme sempre creixent de la consciència; aquell mateix sentit a que's refereix el seu mestre Emerson a l'escriure: «Digues la teva convicció íntima, i serà 'l sentit universal».

Essent ells els doctors d'aquesta petita ciència universal, els omes tots naturalment els escolten i els entenen, mig meravellats de trobar en els primogenits i escullits del món el mateix fons de veritat que

regula llurs vides casolanes. Es així com aquests savis que viuen habitualment en les fondaries a que nosaltres casualment solem davallar ens instrueixen amb el franc relat de llurs experiències, ens conforten amb la certesa de llurs visions, i ens guien amb la mostra d'allò que serà la consciència col·lectiva de demà. Cert que's dóna sovint el cas que llurs idees siguin de cop tingudes per folles i exòtiques; més això no priva que amb el temps devinguin patrimoni universal, fins al punt de fer oblidar llurs emissors. Es això 'l que va succeir amb els estoics, la qual flor es Marc Aureli, i el que comença a passar amb Emerson i el transcendentalisme anglo-americà. I no es estrany ni injust que així sigui, car els descendents abiten ja aquella terra inhabitable, colonitzada per llurs exòtics predecessors, se nodreixen eucarísticament de llur carn i sang, i aquests viuen eternalment, insospitats, impersonalitzats, en la carn i sang de les generacions successives. Ells digueren llur *convicció íntima*, i ara es devinguda el *sentit universal*.

No serà, doncs, inoportú que en la nostra època, vana i frèvola com poques, en que l'humanitat, com un malalt en el paroxisme del desvari, sembla arrapar-se amb folla persistència a les bizarres fantasmagories del seu cervell sobreexcitat; no serà inoportú, dic, que acudim sovint als savis oracles d'aquests olímpians que, sense afectar cap superioritat ni distinció, sapigueren viure i mantenir-se equilibrats en el centre sempre quiet de les coses, des d'on se contemplen sense vertigi llurs revolucions armonioses en el serè firmament. I, en això fent, cap figura, entre tot el brillant estol, més indicada per a començar, cap de més profitós estudi, que la darrera apareguda i, ancoque eixida en llunyes terres, la més nostra de totes;—car en el món de les idees la separació en el temps es cent vegades més sensible que la de l'espai, i dos antípodes que

ensems vegin la llum no poden sinó reconeixen-se germans en tot allò que veuen i palpen. Cap més aposta, ara, per a il·lustrar el temperament general de llurs confreres, que la diafana i lluminosa figura d'Emerson on podem sens gaire esforç contemplar en viva i palpitant representació la suma i síntesi dels vicis i virtuts, merits i desmerits característics de tota la colla d'ombres palides i fonedices dels seus predecessors en saviesa.

BIOGRAFIA

Tractant-se d'un ome que ha sigut qualificat de filòsof nacional dels Estats Units; que durant més d'un quart de segle ha tingut sospesa dels seus llavis i dels seus actes tota la massa de la seva nació i la part pensadora de tota la raça anglo-saxona; que ha sigut cent vegades biografiat per munió de crítics eminents, a molts extranyarà la declaració previa que hem de fer de que Emerson no té gairebé biografia. Aquest autor desconcerta el crític curiós per la falta d'interès en sa vida, plana i monotona com un llac en calma. Aquell gran ome que va fruir en vida els onors de l'immortalitat, se va conduir molt severament amb els seus biografiadors, segons palesament confessa un dels principals d'aquests, en Richard Garnett. «Amb ple coneixement — diu — de que la seva història seria escrita, ell va creure convenient dur una vida buida d'incidentes i d'absoluta conformitat amb la llei moral. L'istoriador, contrariat, no pot comptar més que amb l'encís de la figura no gaire freqüent d'un que va viure com va escriure.»

Ah! I que bé escauen aquests mots en la nostra època de lluita frenètica per a conquerir un nom, una fama, una posició. Eus-aquí un exemple *no gaire freqüent* d'un que espera assegut, i pensa, i amb la sola

força del pensament devé 'l centre d'atracció de tota la corrua adalerada dels esclaus cegos de l'inquietut. Es que aquesta reposada actitud *d'un que va viure com va escriure* no sembla dir-nos més emfaticament que cap de ses sentencies incomparables: «Per ventura el sól s'afretura per a concentrar en sa esfera 'l sistema planetari, i per ventura cada planeta i cada satelit no serven el lloc que de dret els pertoca? Calma brava gent! Faci cascú 'l seu deure, i calli. El teu lot, o porció de vida, te cerca;—digué 'l profeta Ali.—Per tant, estigues quiet i no 'l persegueixis».

Eus-aquí com una vida tant sense incidents ni peripecies pot ser per a nosaltres del més viu interès, pel sol contrast que ofereix la rara existencia d'un savi autentic i sencer en un món on tot sembla conspirar contra la saviesa, i per les precioses lliçons que un tal contrast pot proporcionar a tots els que aspiren i lluiten per a assolir la. En aquesta confiança exposaré alguns dels fets principals que's llegeixen en la biografia d'Emerson.

Ralph Waldo Emerson nasqué a Boston en 25 de Març de 1803, fill d'un famós i excel·lent pastor protestant i descendent per amdues linies d'una llarga niçaga procedent de l'emigració puritana, abundosa en clergues i academics, on figura també 'l venerable fundador de Concord, ciutat de Massachusetts immortalitzada per ilur gloriós descendent. Omens i dònes austers, virtuosos i fermes, en llurs venes corria la sang més pura dels braus estoics, martris de la fe, que en temps de la revolució inglesa abandonaren la patria per causes de consciencia. Orfe de pare des dels cinc anys, fou educat junt amb els seus germans, per sa mare i una tia, dues dònes evangeliques severes i exemplars, d'influencia decisiva, sobre tot la darrera, en el seu caracter. Amb un coratge i paciencia eroics, elles sapigueren afrontar serenament la gran miseria

on la mort del pare deixava la família, i amb l'ajuda d'alguns amics i benefactors conseguiren criar i educar convenientment els quatre nois de que's componia; dos dels quals, certament, a més del que'ns ocupa, foren d'un brillant avenir, el qual la mort prematura desgraciadament va segar.

Ralph Waldo fou posat a l'escola, on, sense demostrar cap talent especial, se féu notar desde'l començament pel seu caracter esquerp i retret, pensatiu i silencios. D'allí va passar a l'Universitat de Harvard, cursant allí sense més distinció que sa abitual reserva maneres simples i delicades i conducta exemplar; i d'allí, després de tres anys de vaga forçosa per manca de medis, ingressà en l'escola de Teologia de Cambridge (EE.UU.) disposat a seguir la carrera eclesiastica, que semblava vinculada en sa família.

En 1829 Emerson entrà de pastor en una iglesia unitaria de Boston, entregant-se amb tota fe i el major zel a les funcions parroquials. La conciencia religiosa dels EE. UU. estava aleshores en plena revolució. L'unitarisme, gracies sobre tot a les campanyes del gran Channing, avia triomfat, conseguint no sols establir solidament la seva iglesia, sinó, allò que es més important, sembrar una bona llevor de racionalisme filosofic en les altres congregacions i en tota la teologia nacional, corsecada i estancada pel dogmatisme calvinista tradicional dels vells puritans. Emerson, admirador den Channing, en la qual escola s'avia format, entengué que la reforma no devia deturar-se en els limits d'una interpretació racional dels textos sagrats, i la prengué com punt de partença per a arribar a llur interpretació natural i simplement umana, segons el primitiu esperit en que foren escrits, amb independència de llur caracter de revelats. Com a bon idealista, cregué en la possibilitat d'una tal reforma, i abraçà com la missió de sa vida l'apostolat d'un moviment que tendia sim-

plement a fer, o tornar a fer, del cristianisme una religió de l'humanitat, imposada sense més garantia ni autoritat que la puresa i la salut dels seus principis i preceptes morals, aproximant la teologia al camp de les ciències i de la literatura. Amb tot i aquestes idees, gracies sobre tot a ses apreciables qualitats personals, tacte exquisit i bona fe, el nou pastor se guanyà de bon principi l'afecte i l'admiració dels seus feligresos. Fou en això on l'Emerson començà a revelar ses extraordinaries facultats i el tremp peculiar del seu geni, i a conquistar-se desde sa umil trona parroquial sa fama cada dia més extesa de pensador profund i original, i d'orador, sinó brillant i grandiloqüent, sincer, correcte, natural i feliç, posseït del do inestimable de convèncer i commoure fonament sense la més petita afectació de poder ni artifici retoric. Més, amb tot el seu idealisme i optimisme, i a esser la seva una de les iglesies més liberals i avançades del país, aviat arribà'l dia que començà a sentir la tivantor dels motllos eclesiastics i sa incapacitat tant d'adaptar-s'hi com de trencar-los. El seu pregon respecte a les opinions d'altri i cura escrupulosa de no ferir la consciencia dels seus fidels, precipitaren el conflicte. Després de tres anys d'exercici parroquial, amb ocasió d'una diferencia sobre'l ritu de la comunió, se cregué en el deure de abandonar el seu curat, i sense despit ni amargor prengué comiat dels seus feligresos, resolt a desfer-se de tot impediment a la lliure i espontania manifestació del seu esprit.

Un viatge a Europa, on féu la coneixença del gran Carlyle, acabà de refermar-lo en son proposit. Exemple frapant de l'afinitat ideal! Aquella gran torxa espiritual del seu temps, les quals potents reverberacions Emerson avia estat el primer americà en ovirar, fou realment la meta íntima del seu viatge transatlantic. Emerson era un desconegut a Inglaterra i Carlyle

vivia absolutament isolat del món en la paorosa solitud de Craigenputtock. Com sota l'atracció d'una força irresistible, vencent tota mena d'obstacles, Emerson no va parar fins a trobar al seu germà gran, i tenir-hi una entrevista. El contacte s realisà; un parell d'ores de conversa fou suficient per a que aquells dos grans desconeguts se reconeguessin germans, i per a fonamentar aquella fecunda amistat espiritual que, malgrat les fondes diferències de temperament, devia durar el restant de les llurs vides. Emerson partí consolat i reconfortat, i tornà a America beneïnt aquell llarg viatge a un Continent que li avia fet conèixer un Ome.

Arribat al seu país, comença Emerson una nova vida,—la vida d'Emerson. El predicador unitari devé filosof independent, abandona tota idea de fer devots, i s consagra a meditar i investigar pel seu compte, i a emetre lliurement ses opinions. Casat per segona vegada (sa primera muller va morir abans del seu viatge a Europa), s'estableix definitivament en una poetica estada semi-rustica als voltants de Concord, on, apartat de la fressa mundanal, se consagra a l'estudi i a la reflexió, sense descuidar el conreu del seu jardí. Des d'aquesta data sa existencia raja placida i serena, sense entrebancs ni vacillacions remarcables, cap al solstici i a la posta. Encara predica ocasionalment algun sermó, si bé amb el caracter de religió independent de tota confessió establerta; més el seu ofici es, i resta tota sa vida, el de conferenciant i escriptor public. En aquell país i epoca, tractats de barbres, la conferencia pública era un treball remunerat, sinó lucratiu, que donava subsistencia a bon nombre de pensadors i investigadors. De la trona sagrada a la tribuna pública, la distancia no es gaire gran. Emerson la salvà facilment, i des d'ara fins als seus darrers dies foren freqüents ses aparicions com a disertant en les sales de

Conferències, de Liceus, Ateneus i altres entitats de tota la federació americana, on les seves oracions simples, energiques, franques i concises, vibrants i sado-llades de grans pensaments, aspiracions elevades i vistes amples i captivadores, desvetllaven en el public un interès extraordinari. Refoses i retocades amb gran llibertat, aquestes lectures apareixien després en els aplecs d'assaigs que formen la massa de sa producció literaria. Es així com, amb sols un petit canvi de direcció en sa carrera, troba Emerson el seu natural centre i esfera d'acció; — canvi tant facil com important, com que al deixar d'adreçar-se a una comunió de fidels, el món sencer devé l'auditori de sa savia i autoritzada paraula.

Més aquella beneita solitud camperola de Concord no avia d'esser durable. Aquell extrany exemplar d'un filosof autentic en una nació de mercaders devé naturalment el centre d'atracció d'un estol sempre creixent d'amics, deixebles i admiradors, que'l distreuen del seu somni mistic, interessant-lo activament en empreses i qüestions d'actualitat. De 1830 fins a sa mort, aquella casa, perduda en un recó de la nació, devé poc a poc la llar del pensament americà. Tant a Europa com a America començava una epoca de revifament intellectual extraordinari. Aquí, el gran desenvolupament material de la nació nord-americana d'ençà de la seva independència necessitava una confirmació espiritual. Aquell enorme còs de gegant, format en quatre dies i bategant amb la febrosa pulsació sa vida novella, necessitava una ànima, i Emerson fou son explorador i revelador. Politica i economicament independent, la gran nació americana continuava essent espiritualment una colonia inglesa. Un critic nomena una memorable oració d'Emerson «la vostra Declaració d'Independència Intellectual». Un altre, el famós J. Russell Lowell, diu textualment:

«Nosaltres estavem encara socialment i intel·lectualment amarrats al pensament anglès, fins que Emerson va tallar l'amarra i ens va llençar als perills i a les glories de l'aigua blava». Era, doncs, natural que al seu entorn s'aplegués la flor del pensament americà. Filòsofs, poetes, literats, artistes, predicadors, polítics i reformadors socials, tota la força intel·lectual del seu temps, s'unia amb fils invisibles ad aquell ome providencial que amb la força, la simplicitat i la claredat del geni sabia explicar i definir amb gràcia i justesa meravelloses l'essència íntima de l'espirit nacional, ses bel·leses nadiues, sos fecons recursos, ses grans esperances. Esprits i temperaments els més variats i contradictoris s'acordaven i entrecomunicaven per aquell centre pensant que a tots infundia calor i vida, i, essent de totom i de ningú, romania sempre ell mateix.

Una notable concreció d'aquest fenomen fou la fundació en sa mateixa casa del famós «Club Transcendentalista Nord-americà», de tant umil naixença com poderosa influència en el pensament nacional. Un grapat d'idealistes excèntrics,—quatre boigs, que dirien ara,—l'inspirada i genuïna sibilla Margaret Fuller, el gran ombrivol narrador Nathaniel Hawthorne, el celeberrim poeta-filòsof ermità de la selva de Walden Henry David Thoreau, amb un parell d'apostols i utopistes, constitueixen el nucli primer d'aquesta extranya confraria que tot seguit creix i extén arreu les seves radiacions, atraient les principals figures de l'intel·lecte americà, com el gran polemista i reformador religiós, el «modern Luther», Theodor Parker, i el grandios cantant de la democràcia, el famós poeta nacional Walt Whitman. Naturalment, no podien mancar aquí les revistes indispensables.—primer *The Dial*, editat per Margaret Fuller, i després la *Massachusetts Quarterly*, per Theodor Parker, amdós de curta però profi-

tosa existència; com tampoc el seu corresponent infortunat assaig pràctic de reforma social amb el famós falansteri de Brook Farm, caracteritzat entre les altres utopies de sa mena per aver mantingut en la seva organització els principis de l'individualisme. En aquestes i altres empreses dels seus amics, si bé amb menys fe que benevolent simpatia, col·laborà activament el nostre contemplatiu. Ell fou l'involuntari inspirador, l'ocult mantenidor del foc sagrat que animava tota aquella extranya lliga que, amb tots els seus excessos i follies, tant poderosament contribuï a l'avenç de l'idealisme nord-americà.

Un segon viatge a Anglaterra, fet en el solstici de sa carrera, li conquistà la popularitat en l'antiga metropoli, on els seus escrits ja l'aviem sembrada en la societat literaria. Unes quantes conferències en els principals centres intel·lectuals de la nació i entrevistes amb els seus gran omes de lletres ocupen aquest segon breu sojorn a Anglaterra, tant profitós a l'avenir intel·lectual d'aquesta com al de sa antiga colònia.

Retornat al seu recó de Concord, reprèn Emerson sa vida abitudual que llisca suaument del zenit cap a la posta. Apenes cap incident remarcable ve a torbar la placida serenitat dels seus dies, sinó es la campanya anti-esclavista i la guerra de Secessió en que terminà, en les quals ell prengué part activa i s'conduí en tot com un ome i com un patriota. A mida que creix en anys, creixen sa fama i sa autoritat. Aquell modest i taciturn estudiant de Harvard i de Cambridge, aquell incomprens, enigmàtic pastor visionari de l'iglesia de Boston, es ara la primera llum intel·lectual de l'Unió Americana. Els seus actes i gestes més insignificants són atentament observats i comentats per tot el poble, que l'estima i venera com una institució nacional. Més, amb tot, a poc a poc ses facultats disminueixen. L'antic vigor i llustre de la frase, l'originalitat i ardidesa

del pensament, el caustic encís de l'expressió, s'enlloren i esmortueixen, cedint plaça al nou estil més planer i casolà de ses darreres obres, on, amb el to més simple i familiar, s'ocupa amb preferència dels problemes d'actualitat i dels interessos comuns de la vida quotidiana. Llavors el mistic panteïsta de *Natura*, l'inspirat profeta no conformista, amb vores d'anarquista, dels *Assaigs*, devé'l moralista prudent i concirós, ple de seny i sentit comú, de *Conduct of Life* i *Society and Solitude*, i apareix en tota sa puresa el diligent pastor matinal que amb tant d'encís ens pinta Maeterlink, el bondadós i fidel «aimador dels omes», com li plau ad ell mateix anomanar-se.

Més però sa popularitat, lluny de minvar, augmenta cada dia, segons se pot veure en el cas següent. En 1872 un foc destrueix totalment sa casa. Emerson, que mai avia estat ric, se troba amb això en la miseria. Immediatament una subscripció popular posa en ses mans uns quants mils de dollars que l'indemnisen amb excreix de la perdua soferta. Més malgrat la satisfacció que això naturalment li produí, el cop era massa fort per a que sa salut, minada pels anys, no se'n ressentís. Aconsellat pels seus amics, emprèn un tercer i darrer viatge a Europa, i en tornant a la seva ciutat se veu sorprès per una graciosa manifestació que pinta un ome i un poble. «Com la màquina arribava a l'estació — diu en Garnett — ve engegar un xiulet de triomf; trons i repics respongueren de la ciutat; i Emerson, escortat amb musica, entre fileres de somrients nens d'estudi, troba sa casa reconstruïda, amb cada llibre i pintura en son lloc acostumat.»

Aquesta bella i espontania mostra d'afecció popular, anticipació alegorica del coronament de son geni i consagració de sa fama que la posteritat li preparava, marca justament l'epileg de sa vida. Dèu anys encara visqué, anys de reclusió de silenci i de preparació per

al traspas final. Conseqüent amb el profon optimisme que va encoratjar tota sa vida, vegé amb serena i somrient conformitat com ses forces minvaven i ses facultats un jorn tant potents i subtils, s'afeblien gradualment, fins que, l'ora de la deslliurança arribada, en 27 d'Abril de 1882, en mig del condol de tot un poble, aquella ombra del gran ome i gran pensador que fou Emerson s'esvaf dolçament en el repòs de la mort.

Aquests són, suscintament exposats, els fets capitals de la vida savia i santa d'Emerson. En ells m'he entretingut amb complasença, mogut no sols per l'ensenyança particular que morts en ells poden trobar, sinó també per veure en el medi i circumstancies en que's varen desenvolopar un gran interès d'actualitat per a la vida nacional nostra. També nosaltres som un poble nou en certa manera, i també nosaltres necessitem una ànima i la cerquem, i l'hem de cercar obstinadament si volem viure; i, a l'entretant que'l seu verb revelador no aparegui, devem treballar en fer-nos dignes d'ell i en preparar sa vinguda i sa abitació entre nosaltres com una verge prudent a la vinguda de l'espòs. Si vindrà o no vindrà, amb certesa no pot dir-se; més això sí pot assegurar-se, que sols arribarà quan estiguem preparats per a rebre-l d'una manera digna de sa majestat, com els *sorruts botiguers iankis* sapiueren acollir i festejar el bell geni deslliurador de la llur ànima.

BIBLIOGRAFIA

Aquestes són les principals de les obres conegudes d'Emerson, amb les dates de llur primera publicació.

Natura.	1836
Assaigs (1. ^a serie)	1841

Assaigs (2. ^a serie)	1844
Poemes.	1847
Miscellanies	1849
Omes representatius	1850
Perfils inglesos (<i>English Traits</i>).	1856
Conducta de la vida.	1860
<i>May Day</i> i Altres Peces	1867
Societat i Solitud.	1870
Lletres i Fins Socials	1876
Correspondència de T. Carlyle y R. W. Emerson.	1883

Deixant per a un altre volum d'aquesta BIBLIOTECA 'l fer un estudi de la personalitat literaria d'Emerson, acabaré aquesta llarga introducció amb unes notes sobre

LA PRESENT TRADUCCIO

Els dos assaigs traduïts formen part del primer aplec publicat per Emerson. Es aquesta, entre totes, la més emersoniana de ses obres, la revelació més franca i més feliç de sa personalitat. Escrita en el fort de ses facultats, es la vera flor de sa producció literaria, que basta per sí sola per a acreditar un pensador i un vident. Amb la modesta vestidura d'*Assaigs*, aquests escrits ens presenten, condensada i expremuda en forma de prismàtiques sentències, la substància mateixa de les vistes d'aquell gran intel·lecte en les més greus i més variades qüestions de universal actualitat. *L'Istoria, La confiança en sí mateix, La compensació, Les lleis espirituals, L'Amor, L'Amistat, L'Eroisme, La Super-Anima, Cercles, L'intel·lecte, L'Art*, són els títols de cada un d'aquests assaigs, que constitueixen altres tants joiells literaris. La tria dels dos que

avui ofereixo al lector respon al meu intent de presentar-li una de les més notables modalitats del pensament del llur artífice, puix ells ens donen l'expressió culminant d'aquell aspecte més atractiu i remarcable del seu esprit, que, per una singular coincidència, ens resulta alora'l més necessari i més fàcil de comprendre i assimilar,—vull dir el seu absolut i radical individualisme, l'independència feresta de son ànima anglo-saxona. Tant en l'un com en l'altre assaig,—en el primer desenvolupant ses línies generals, i en el segon fent sa aplicació al important capítol de les afeccions,—se troben les arrels i l'essència íntima d'aquest gran traç d'aquella raça, que expandit fins a l'exageració per la gran nació americana, constitueix tant mateix un dels seus molts punts, potser el més remarcable, de coincidència amb el nostre esprit tradicional.

Aquí també amb meravellosa claredat se transllueixen les pregones arrels religioses d'aquest gran caracter nacional, i pot alora observar-se com aquesta mateixa independència individual, al traduir-se així socialment, dóna per resultat aquell altre caracter igualment essencial, i en apariència antagonic, d'aquella raça,—l'esprit democràtic. Efectivament, la democràcia, tant mal entesa en altres pobles, no representa aquí l'anulació, ni tant sols disminució, de l'individu, sinó justament sa exaltació al grau més elevat de l'independència sobirana. Com poden conciliar-se ambedós contraris, llur origen i natural fonament religiosos ens ho expliquen, car en el fons aquest arrolat individualisme democràtic no es més que una conseqüència natural del simple reconeixement i adoració de la divinitat obrant en cada ome i manifestant-se en els més petits dels nostres actes. Vegi-s per aquí com l'antiga saba de les primeres fraternitats cristianes, vigoritzada per l'individualisme anglo-saxó, gracies sobre tot a l'impuls donat per al

reforma presbiteriana, rebrota avui i floreix amb tota sa força en la constitució social i política del més modern i progressiu dels pobles contemporanis. Això, que no's llegeix literalment, però que traspua en cada frase d'Emerson, forma la base del seu immens umanisme i ens dóna la mida del gran valor educatiu dels seus escrits. Car — i aquí jau la diferència entre aquest individualisme i el de les escoles materialistes — a l'explicar-se a sí mateix, a l'afirmar-se a sí mateix, a l'absoldre-s a sí mateix, al proclamar-se a sí mateix, aquest gran ome, *amic dels omens* no fa més que explicar, afirmar, absoldre i proclamar la seva humanitat, com la cosa més alta i més noble que pugui asseure-s en el trono del món; i aquesta proclamació, no dictada per l'instint cego i egoista, es un imperatiu de la raó que, lluny d'excloure, enclou tots els omens. Son simple umanisme 'l converteix en la més solemne declaració espiritual dels drets de l'ome, al qual ús i fruïment tots per igual estem cridats. ¿Per ventura no i ha d'aver entre l'afirmació de l'ome en la ciutat i la de la pantera en el desert tot l'abim que existeix entre la raó i l'instint? I quant fàcilment un poble's deixa caure en aquest abim amb tants treballs franquejat, així que 'l ressort moral de la raó, que es la fe en l'ideal, se debilita, ens ho pot ben dir l'imperialisme britanic que ha amargat els darrers jorns de dos *representatius* tant diferents com Ruskin i Spencer.

Declaracions franques, sinceres, ardides i categòriques; apel·lacions fervents als immensos poders latents de tot ome; clams laònics, que obren íntimament com silencioses sotragades elèctriques; vels que s'escorren per tots costats convidant-nos a vistes meravelloses en el món exterior i interior; tot encaminat a impulsar l'ome vers l'absoluta afirmació de sí mateix, tranquil·lisant-lo amb la certesa que aquesta via, tant lluny com la segueixi, no l'isola, ans el lliga

sempre més amb l'univers, i tot dit amb el front serè, el posat tranquil i la rialla als llavis d'un «*gimnosofista* assegut en un marge florit», — això es Emerson. Es això que avalora els seus escrits, i es això que m'ha encoratjat en ma tasca de donar-los forma catalana. Que puguin ells contribuir a vigoritzar la nostra anèmica societat, on l'afebliment dels caràcters i el raquitisme dels espírits es proporcionat ad aquell que s'observa en els cossos, i potser tant com aquests, necessiten aquells una mica del tractament de l'aire lliure i rustificació natural, avui en voga. Es, doncs, com a tonic i reconstituent de força íntima incontrastable que avui ofereixo al lector aquest petit treball. Que puguin ses cordials efusions reconfortar-lo, i augmentar el seu goig de viure amb l'afirmació de la santedat del seu destí. Les mateixes exageracions on s'ens dubte, incorre l'autor, conseqüència natural del seu particular punt de vista, ajuden a que'l remei produeixi tot son efecte terapèutic. Si algú se'n ressent senyal que ja reacciona i de que'l metge ha posat el dit en la nafra.

Referent a la traducció, dec advertir, tant en defensa pròpia com dels seus demés traductors, que Emersones tingut en son país com gairebé intraduble, per l'identificat que està'l seu estil amb la natura íntima de l'espírit anglo-americà. Això'ns explica, també l'escassa fortuna de ses traduccions, sobre tot en les llengües neo-llatines, si's compara amb la gran popularitat de l'original en son país. Literariament parlant, l'estil d'Emerson representa'l punt culminant de l'evolució d'un gran caràcter essencial de la llengua anglesa, — la concisió. Es tant extremada la d'Emerson, que dubto que en lloc, entre totes les literatures puguin trobar-se exemples més feliçment elaborats d'aquesta gran qualitat del llenguatge. Aquí està la principal dificultat del traductor, car no essent

aquesta concisió artificial ni accessoria, sinó expressió natural de l'esprit de l'autor i de sa llengua, deu respectar-se sots pena que's perdi l'encís principal de sa paraula. Més, per altra part, quina parla es capaç de seguir l'inglesa manejada per Emerson en aquesta via? Que jo sapiga, no cap. Amb tot, si alguna entre totes està en disposició de provar-ho, es sés dubte la catalana. Es per això que, tot i coneixent les grans dificultats de la tasca, m'he decidit a separar-me del sistema seguit per la majoria dels traductors. Concretant-me als *Assaigs* i la traducció den I. Will¹, com la mes coneguda i que indubtablement ha servit de model a les traduccions castellanes ultimament aparegudes, sa excessiva verbotat fa que, al meu entendre, més que traducció, tinguin de considerar-se en general com una parafrasi o comentari, i no presisament afortunat, de l'original. Dol verament ad aquell que estima Emerson per coneixença directa, trobar tant poc del seu esperit i tant del traductor en un treball que, just es confessar-ho, tant ha contribuït a divulgar-lo per tot el món.

Ferm en mon proposit de romandre a tota costa fidel a l'original, potser auré caigut en el perill oposat d'una extremada aliteració, amb els seus defectes conseqüents d'obscuritat i violentació de la nostra parla. En quant al primer, tinc que donar, en disculpa meva, la part que li pertoca a l'autor, que no es petita, car les seves reticencies són nombroses i fones, i he cregut preferible respectar-les a dissimular-les amb explicacions capritxoses. El segon defecte no'm fa tanta por, car com que no crec que la sintaxi catalana sigui prou perfeccionada per a permetre a la nostra llengua una

1) *Sept Essais d'Emerson*, traduits par I. Will, avec une préface de Maurice Maeterlinck (Bruxelles, Lacomblez, 1891).

imitació satisfactoria dels més subtils refinaments de l'inglesa, considero aquest defecte en cert grau inevitable en una traducció fidel, i m'hi conformo de bon grat, pensant que amb semblants tentatives es com una llengua rovellada pel desús pot adquirir l'elasticitat i finesa necessaries per a adaptar-se a totes les manifestacions del pensament modern. Sigui com vulgui, no tinc l'ambició de presentar res de perfect ni definitiu, i prego al lector perdó per les tares d'un treball que sols a títol d'assaig públic.

LA CONFIANÇA EN SI MATEIX

«Ne te quæ siveris extra.»

«L'ome es sa propria estrella;
i l'ànima que fa un ome onest i
perfet, comanda tota llum, tota in-
fluència i tot destí: Res ve per a ell
massa aviat o massa tard. Els nos-
tres actes són els nostres angels,
bons o dolents, les nostres ombres
fatals que sempre ns acompanyen.»

(Epileg de *La Fortuna de l'Ome
Onest*, de Beaumont i Fletcher.)

Llença'l marrec sobre les roques;
alleta'l amb la meta de la lloba;
venteja-t amb el falcó i la guineu,
força i prestesa seran mans i peus.

L'altre dia vaig llegir uns versos d'un pintor eminent que eren originals i no gens convencionals. En linies com aquestes l'ànima i veu sempre una advertència, qualsevol que sigui la llur materia. El

sentiment que inspiren té més valor que qualsevol idea que continguin. Creure en el teu propi pensament, creure que allò que es cert per a tu en l'intim del teu cor es cert per a tots els homes,— això es geni. Digues ta convicció latent, i serà el sentit universal; car allò més interior esdevé al seu temps allò més exterior,— i el nostre primer pensament ens es retornat per les trompetes del Judici Final. Per familiar que'ns sigui la veu de l'esprit, el merit superior que atribuim a Moisès, a Plató o a Milton es que ells reduiren a no-res llibres i tradicions, i digueren, no allò que'ls omens pensaven, sinó allò que ells pensaven. Més que la lluror del firmament dels bards i dels savis, l'ome deuria apendre de descobrir i vigilar aquell raig de llum interior que llambrega a través de sa ment. I tant mateix, l'ome renuncià al seu pensament sense fer-ne cas, perquè es seu. En cada obra de geni reconeixem els nostres propis pensaments rebutjats: ells tornen a nosaltres amb una certa majestat estrangera. Cap lliçó contenen les grans obres d'art que'ns afecti més que aquesta. Elles ens ensenyen a mantenir-nos en la nostra impressió espontania amb alegra inflexibilitat, i amb tanta més força quan

totes les veus criden per l'altra banda. Altrament demà un estranger dirà amb saviesa magistral tot justament allò que sempre hem pensat o sentit, i ens veurem vergonyosament obligats a pendre la nostra opinió de les mans d'altri.

Hi ha un temps en l'educació de tot ome ont ell arriba a la convicció que l'enveja es ignorancia; que l'imitació es suicidi; que ell s'ha de pendre a sí mateix, bo o dolent, per la seva creença; que, anque 'l vast univers es ple de bé, ni un gra de blat vindrà a nodrir-lo sinó es pel seu treball aplicat en aquell troç de terra que li es donat per a conresar. El poder que resideix en ell es nou en la natura, i ningú sinó ell sab què es que's pot fer, i ni ell ho sab fins que'u ha provat. No es pas debades que un rostre, un caracter, un fet li fan molta impressió, i altres cap. Aquesta esculptura de la memoria no 's fa sense una armonia preestablerta. L'ull fou posat allí on un raig de llum devia caure, a fi que pogués testificar aquell raig particular. Nosaltres no més ens expressem a mitges, i ens avergonyim d'aquella idea divina que cadascú representa. Podem confiar en ella com proporcionada a nosaltres, i de bon resultat, amb tal que sigui fidelment comunicada;

més Déu no vol que la seva obra sigui feta manifesta per covards. L'ome se sent al·liviad i alegre quan ha posat el seu cor en la seva obra i ha fet tot allò que ha pogut; més allò que ha dit o fet altrament no li portarà mai pau. Es una deslliurança que no deslliura. En la temptativa 'l seu geni l'abandona; cap musa l'ampara; cap invenció, cap esperança 'l sosté.

Fia en tu mateix: tots els cors vibren al pols d'aquesta corda de ferro. Accepta 'l lloc que la divina providència t'ha assignat, la societat dels teus contemporanis, la cadena dels deveniments. Això han fet sempre 'ls grans omens, i han confiat infantilment en el geni de la llur epoca, mostrant llur percepció de que l'absolutament digne de fe estava en llur propi cor, treballava per llurs mans i predominava en tot llur ser. I nosaltres som omens, i devem acceptar en el més alt sentit el mateix destí trascendent. Som omens, i no menors ni invalids en un abrigat recó, no covards fugint d'una revolució, sinó guies, redemptors i benefactors, obeint l'esforç tot-poderós, i avançant en el caos i en les tenebres.

Quins oracles més preciosos no'ns ofereix la natura sobre aquesta qüestió, en l'expressió i conducta dels nois, dels infants

i de les mateixes besties! El llur esprit no es dividit i rebel com el nostre, i no desconfien, com nosaltres, d'un sentiment perquè la nostra aritmetica ha calculat la força i els medis que s'oposen al nostre objecte. Essent llur esprit sencer, llurs ulls són encara indomits, i quan els mirem de fit a fit ens desconcerten. L'infancia no's conforma amb ningú: tots se conformen amb ella, talment que una criatura fa anar en renou a quatre o cinc adultes que xerren i's riuen d'ella. Així també Déu ha armada la juvenesa, la pubertat i la virilitat amb no menors encants i atraccions, i les ha fetes envejables i gracioses, i els llurs clams gens impotents sempre obren de per sí. No pensis que aquell jove no tingui força perquè no pot conversar amb tu ni amb mi. Escolta! En la cambrà veïna sa veu es prou clara i emfatica. Sembla que sab parlar amb els seus companys. Sigui timid o ardit, ell sabrà fer de nosaltres uns vells ben innecessaris.

La despreocupació dels nois que estan segurs d'un convit i desdenyen amb dignitat de senyors de fer o dir res per a guanyar-sel, es l'actitut sana de la naturalesa humana. Un noi es en el saló allò que'l public es en el teatre: independent, irresponsable, espiant desde'l seu recó tota la gent i els fets

que passen, jutjant-los i sentenciant-los per llurs merits, amb el procediment rapid i sumari dels nois, com bons, dolents, interessants, nescis, eloqüents, enutjosos. Mai s'amoïna per conceqüencies ni interessos; dóna un veredicté independent i sincer. El teniu de festejar: ell no us festejarà pas. Més l'ome està com si fos empresonat per sa consciencia. Tant aviat com ell ha obrat o parlat amb lluiment, es una persona compromesa, vigilada per l'odi o la simpatía de la multitud, les quals afeccions han d'entrar desde ara en el seu compte. No hi ha cap Leteu per a això. Ah! Si ell pogués altra vegada tornar a sa neutralitat! Aquell qui així pugui evitar tot compromís, i avent observat, observar encara desde la mateixa franca, imparcial, incorruptible, inespantable innocencia, serà sempre formidable. Ses opinions sobre les coses que passen, com no's creuran personals, sinó necessaries, penetraran com dards en les orelles dels omens, i seran escoltades amb temor.

Aquestes són les veus que oim en la solitud, més devenen febles i inaudibles així que entrem en el món. La societat es per tot arreu una conspiració contra la virilitat de cada un dels seus membres. La societat es un sindicat, els quals membres conve-

nen, per a assegurar el pa a cada accionista, en sacrificar la llibertat i la cultura del consumidor. La virtut més demanada es la conformitat. La confiança en sí mateix es odiada. No estima realitats ni creadors, sinó noms i costums.

Qui vulgui esser un ome ha d'esser un *no-conformista*. Qui vulgui collir palmes immortals no ha d'esser impedit pel nom de bondat, sinó que ha d'investigar si realment es bondat. En ultim terme res es sagrat sinó l'integritat del teu esperit. Absol-te a tu mateix i tindras el sufragi del món. Recordo una resposta que quan jo era jovenet me va provocar un famós conseller que solia importunar-me amb les cares velles doctrines de l'Església. Al dir-li «Què n'aig de fer jo de la santedat de les tradicions, si visc d'una vida tota interior?», el meu amic objectà: «Més aquestes impulsions poden venir de baix i no de dalt». Jo vaig replicar: «A mi no m'ho sembla pas; més si jo soc fill del Diable viuré segons el Diable». Cap llei pot esser per a mi sagrada sinó la de la meva naturalesa. El bé i el mal no són més que noms molt facilment transferibles a coses diverses; el sol bé es aquell que s'acorda amb la meva constitució; el sol mal es aquell que li es contrari.

Un ome s'ha de conduir en presència de tota oposició com si tot fos nominal i efimer fóra d'ell. Me fa vergonya de pensar quan fàcilment capitulem davant de noms i de divises, de grans societats i d'institucions mortes. Tota persona decent i ben parlada m'afecta i m governa més del que cal. Jo tindria d'anar dret i viu, i dir la veritat crua en tot cas. Si la malícia i la vanitat duen la capa de la filantropia, s'ha de comportar? Si un rabiós fanatic pren la causa generosa de l'Abolició, i m ve amb ses darreres noves de les Barbados ¹, perquè no li aig de dir: «Vés, estima 'l teu fill; estima 'l teu veí; si-gues bó i modest; tingues aquesta virtut; i no vernicis mai la teva ambició durá i egois-ta amb aquesta increible tendresa per la gent negra de mil ores lluny. El teu amor al lluny es despit a casa». Salutació brutal i desgarbada, però la veritat es més bella que l'afecció d'amor. La vostra bondat ha de tenir alguna punta,—sinó no es pas. S'ha de predicar la doctrina de l'odi com una reacció contra la doctrina de l'amor, quan aquesta gemega i plorica. Jo evito pare i

1) Alusió al problema de l'Abolició de l'esclavitud, aleshores plantejat. Emerson fou després un ardent antiesclavista. — (N. del T.)

mare i dona i germà quan el meu geni m crida. Jo escriuria en el llindar de la porta: «Raresa». Jo crec que es alguna cosa millor que raresa, però un no pot passar tot el dia en explicacions. No espereu pas que us digui els motius perquè cerco o fujo la companyia. I, després, no m parreu, com un bon ome ha fet avui, de ma obligació de socórrer tots els pobres. Són ells els *meus* pobres? Jo t dic, foll filantrop, que m sab greu del duro, la pesseta i el centim que dono an aquells omens que no m pertanyen i als quals jo no pertanyo. Hi ha una classe d'omens als quals per tota l'afinitat espiritual jo soc venut i comprat; per ells jo aniré a la presó, si cal; més les vostres miscelanies de les caritats populars ¹, l'instrucció en l'escola de la bogeria, la fundació de clubs i centres inútils com tants n'hi ha, almoines als nescis, i les mil diverses societats de beneficencia, — si bé confesso amb vergonya que devegades sucumbeixo i dono 'l duro, es un malaït duro que a poc a poc jo adquiriré la força de guardar.

Les virtuts, en l'estimació popular, són

1) Ab aquest nom s'entenen a Inglaterra els concerts, balls i espectacles de beneficencia. — (N. del T.)

més l'excepció que la regla. Hi ha l'ome i les seves virtuts. Els omens fan allò que se'n diu una bona acció, un acte de valor o de caritat, com si paguessim una multa en expiació de no presentar-se diàriament a la revista. Llurs obres són fetes com una excusa o una atenuació de llur modo de viure en el món, d'igual manera que'ls malalts i els boigs paguen una forta despesa. Llurs virtuts són penitències. Jo no desitjo expiar, sinó viure. Ma vida es per a sí mateixa i no per a espectacle. Molt més m'estimaria que fos més umil, però igual i sincera, que no pas brillant i inestable. Jo la voldria sana i suau, i sense necessitat de dietes ni sagnies. Jo demano evidència immediata de que vós sou un ome, i refuso aquesta apel·lació d'ome a les seves accions. Jo sé que per a mi no hi ha cap diferència en que faci o no faci aquelles accions que's diuen excel·lents. Jo no puc consentir en pagar per un privilegi allí on tinc un dret intrinsec. Per poques i pobres que siguin les meves dots, jo soc realment, i no necessito cap testimoni secundari per a garantir-me o garantir els meus companys.

Això que jo dec fer es tot això que m'importa, no allò que la gent pensa. Aquesta regla, tant ardua en la vida pràc-

tica com en l'intel·lectual, pot servir de distinció absoluta entre la grandesa i la vilesa. I es tant més dura, com que sempre troba reu gent que creuen saber quin es el vostre deure millor que no pas vosaltres mateixos. Es facil en el món viure segons l'opinió del món; es facil en la solitud viure segons la vostra; més el gran ome es aquell qui en mig de la munió guarda amb perfecta gentilesa l'independencia de la solitud.

Es l'objecció contra la conformitat amb els usatges que són devinguts morts per a vosaltres, que dissipa la vostra força. Vos fa perdre 'l temps i esborra l'impressió del vostre caracter. Si sosteniu una iglesia morta, contribuïu a una societat biblica morta, voteu amb un gran partit bé a favor, bé en contra del govern, oferiu a tots la vostra taula com un vil ostaler,—darrera aquestes mampares m'es dificil descobrir amb justesa quin ome sou. I, naturalment, tot això es força arrancada a la vostra vida. Però feula vostra obra, i jo'us conceixeré. Feu la vostra obra, i'us reforçareu. L'ome ha de considerar quina mena de puput no es aquest joc de la conformitat. Si jo sé la vostra secta, ja sé per endavant el vostre argument. Un predicador anuncia un sermó sobre l'excel·lencia de tal o qual institució de

la seva iglesia. No sé jo, abans de sentir-lo, que no pot dir una sola paraula nova i espontania? No sé jo que, malgrat tota la seva ostentació d'examinar els fonaments de l'institució, no u farà pas? No sé jo que ell està compromès amb sí mateix a no mirar més que un cantó — el cantó permès — de la qüestió, no com a ome, sinó com a ministre de l'iglesia? Es un procurador llogat, i aquells grans aires de la trona són la més buida afectació. Ara doncs: la major part dels omes s'han embenat els ulls amb un o altre mocador, i s'han aderit ad alguna d'aquestes comunitats d'opinió. Aquesta conformitat els fa falsos, no en alguns punts particulars, autors d'unes quantes mentides, sinó falsos del tot. Cada una de llurs veritats no es pas del tot veritable. El llur dos no es pas el dos real, el llur quatre no es el quatre real; i així cada paraula que diuen ens amoïna, i no sabem per on començar per a redreçar-los. Mentrestant la natura no es pas lenta en equipar-nos amb l'uniforme de presidari del partit al qual ens aderim. Arribem a tenir un cert tall de rostre i figura, i a poc a poc anem adquirint la més graciosa expressió asinal. Hi ha en particular una experiència mortificant, que no deixa de complir-se en aquesta istoria general:

vull dir «aquella folla expressió de lloança», la mitja rialla forçada que fem en societat quan ens sentim embarrats en una conversa que no'ns interessa. Els muscles, moguts, no espontaniament, sinó per una baixa amabilitat volguda, se contreen pels contorns de la cara amb la sensació més desagradable.

Per la no-conformitat el món vos castiga amb son disgust. D'aquí que l'ome agi de saber apreciar el valor d'una cara agra. La gent el mira de travers en el carrer o en la sala de l'amic. Si aquesta aversió tingués son origen en un menyspreu i una resistència com els seus, ell tindria motiu d'anar-sen a casa amb la cara trista; més les cares agraes de la multitut, el mateix que les dolces, no tenen causa profunda, sinó que's posen i es treuen segons bufa 'l vent o parla 'l diari. Amb tot, el mal contentament de la multitut es més formidable que'l del senat o del col·legi. No es gaire dificil per a un ome ferm que conegui el món, resistir la rabia de les persones cultivades. La llur rabia es decorosa i prudent, car son timides, com que són elles mateixes molt vulnerables. Més quan a la llur rabia femenina s'afegeix l'indignació del poble, quan els ignorants i els pobles s'aixequen; quan la força bruta inin-

tel·ligent que jau al fons de la societat ronca i agita, es precis l'abit de la magnanimitat i de la religió per a tractar-la divinalment com una futesa sense importancia.

Un altre terror que'ns allunya de la confiança en nosaltres mateixos es la nostra *consistència*¹; una reverencia pels nostres actes o paraules passats, perquè 'ls ulls dels altres no tenen més dates que aquestes per a calcular la nostra orbita, i a nosaltres ens repugna desconcertar-los.

Més, per què has de girar sempre 'l cap enrera? Per què arrossegar aquest cadavre de la teva memoria, permor de no contradir alguna cosa que has dit en aquest o aquell lloc public? Suposa que't contradiguis; i què? Sembla una regla de saviesa no confiar mai en la nostra memoria solament, aduc amb prou feines en actes de pura memoria, sinó judicar el passat a la llum del present de mil ulls, i viure sempre en un nou dia. En la teva metafisica auras negat la personalitat de Déu: amb tot, quan vénen les im-

1) L'original, *consistency*, sense que sigui del tot equivalent, pot traduir-se aquí per *conseqüència*. Amb tot, crec preferible conservar una paraula tant filosoficament expressiva, i que no fóra inútil, ni sona extrany, en nostre vocabulari. — (N. del T.)

pulsions devotes de l'ànima, entrega-t'hi de tot cor, per més que agin de vestir a Déu amb forma i color. Deixa la teva teoria, com Josep la seva capa en mans de la prostituta, i fuig.

Una folla *consistència* es l'espectre dels espirts petits, l'adoració dels petits estatistes, filòsofs i eclesiàstics. Una ànima gran no se n'ocupa. Li preocupa tant la *consistència* com la seva ombra en la paret. Digues ara 'l que penses en seques paraules, i demà digues també 'l que penses en seques paraules, enc que contradiguin tot allò que avui has dit. «Més segurament seré mal-comprès.» Es que es tant dolent ésser mal-comprès? Pitàgores fou mal-comprès, i Sòcrates, i Jesús, i Luter, i Copèrnic, i Galileu, i Newton, i tot esperit pur i savi que jamai prengué carn humana. Ésser gran es ésser mal-comprès.

Cap ome, suposo, pot violar la seva naturalesa. Totes les desigualtats del seu voler són arrodonides per la llei del seu ser, com les prominències dels Andes i de l'Imalaia són insignificants en la corba de l'esfera. I poc importa la manera com el mesreu o proveu. Un caràcter es com un acrostic o una *stança* alexandrina. Llegiu-la a l'indret, l'inrevers, o de travers, diu sempre 'l ma-

teix. En l'agradosa i retreta vida boscana que Déu m'acorda, deixeu-me registrar dia per dia 'l meu franc pensament, sense mirar endavant ni endarrera, i no dubto que resultarà simetric, anque jo no m'ho proposi o no'u vegi. El meu llibre tindria de fer olor de pins i ressonar amb brunzit d'insectes. També l'oreneta que passa per la meva finestra auria de entreteixir en la meva tela el fil o la palla que duu en el seu bec. Nosaltres passem per allò que som. Per sobre la nostra voluntat parla 'l nostre caracter. Els omens s'imaginem que sols manifesten llurs vicis i virtuts per llurs accions obertes, i no veuen que'l vici i la virtut emeten llur alit propi en tot moment.

Hi aurà acord entre tota varietat d'accions, amb tal que cada una sigui sincera i natural a la seva ora. Car les accions d'una voluntat són sempre armonioses, per molt diferents que semblin. Aquestes variacions se perden de vista a curta distancia, a una petita altura de pensament. Una sola tendencia les uneix totes. La ruta del millor vaixell es un zig-zag de cent bordades. Mireu-la a la distancia sufficient, i la linia's redreça en la direcció mitjana. La teva acció sincera s'explica a sí mateixa, i explica les teves altres accions sinceres. La teva con-

formitat no explica res. Obra singularment i allò que ja has fet singularment te justificarà. La grandesa apel·la al avenir. Si avui jo puc esser prou ferm per a obrar bé i afrontar les mirades, es que dec aver obrat bé abans i totes les meves accions justes me defensen. Sigui com vulgui, obra bé ara. Desdenya sempre les apariències, i podras sempre. La força de caracter es acumulativa. Tots els passats dies de virtut aboquen llur salut en el d'avui. Què es allò que dóna als eroes del senat i de la guerra aquella majestat que tant captiva l'imaginació? La consciència del seguici de grans dies i victories que va darrera d'ells. Això llença un feix de llum sobre l'actor que s'avança. Ell es assistit com per una escorta visible d'àngels. Es això 'l que dóna 'l tro a la veu de Chatham, i dignitat a la figura de Washington, i gira tota l'America als ulls de Adams. L'onor ens es venerable perquè no es cap efemerida. Es sempre virtut antiga. L'adorem avui perquè no es d'avui. L'estimem i li rendim omenatge perquè no es cap trampa parada al nostre amor i omenatge, sinó perquè no depèn que de sí mateix, no deriva que de sí mateix, i té, per tant, una antiga immaculada genealogia, aduc tractant-se d'un jove.

Espero que avui ja aurem sentit la darrera paraula sobre la conformitat i la *consistencia*. Siguin aquests mots arxivats i ridicolissats per a sempre. En lloc de l'esquella del dinar, escoltem el xiulet del pifre espartà. No fem més reverències ni excuses. Un gran ome ve a dinar a casa. Jo no desitjo agradar-li; jo desitjo que ell desitgi agradar-me. Jo representaré l'humanitat, i si bé la voldria fer amable, també la voldria fer sincera. Afrontem i reprenguem la mansa mediocritat i esqualida satisfacció del temps actual, i llencem encara a la costum, i al comerç, i a l'administració, aquest fet que es la conclusió de tota l'Istoria: que un gran Pensador i Actor responsable està en acció arreu on un ome treballa; que un ome veritable no pertany a cap temps ni lloc altre que'l seu, i que ell es el centre de les coses. Allí on ell es, allí es la natura. Ell vos mesura a vós, i tots els omens, i tots els fets. D'ordinari, totom en la societat ens recorda alguna altra cosa, o alguna altra persona. El caracter, la realitat, no'ns recorda res; substitueix tota la creació. Tant ha d'esser l'ome, que ha de fer-se indiferent a totes les circumstancies. Cada ome veritable es una causa, un país i una epoca; necessita espais i nombres i temps

infinits per a acomplir plenament el seu designi; — i la posteritat sembla seguir les seves passes com un seguici de clients. Un ome, Cesar, neix, i per segles eterns tenim l'Imperi Romà. Crist neix i milions d'esprits creixen tant aferrats al seu geni, que se'l confon amb la virtut i amb les possibilitats de l'ome. Una institució es l'ombra allargada d'un ome; com el Monaquisme i es de l'ermità Antoni; la Reforma de Luter; el Quakerisme, de Fox; el Metodisme, de Wesley; l'abolició, de Clarkson. Milton nomenava Scipió «l'altura de Roma», i tota l'història s' resol molt fàcilment en la biografia d'unes poques persones senceres i fortes.

Que l'ome conegui el seu merit i tingui les coses sota els seus peus. No vagi pas d'ací d'allí, guaitant i espiant d'amagat com un captaire o un bastard, o un tafaner, en el món que existeix per a ell. Mes l'ome del carrer, no trobant en sí mateix cap virtut que correspongui a la força que va construir la torra o esculpir el déu de marbre, se sent pobre quan els mira. Per a ell un palau, una estatua o un llibre preciós tenen un aire estranger, prohibitiu, com un brillant equipatge, i semblen dir-li com aquest: «Qui sou vós?» I tant mateix tots solíciten

la seva atenció, i demanen a ses facultats que vinguin i prenguin possessió d'ells. La pintura espera 'l meu veredict; no es feta per a imposar-me, sinó que soc jo qui tinc de fixar els seus clams a la lloança. Aquella faula popular del rustic que fou agafat ubriac en el carrer, portat al palau del duc, rentat i vestit, i posat en el llit d'aquest, i, en despertant, fou tractat amb obsequiosa cerimonia com si fos el duc mateix, fent-li creure que avia estat boig, — deu sa popularitat al fet de que simbolisa molt bé la condició de l'ome, que es en el món una mena de rustic, sinó que devegades desperta, exerceix la seva raó, i 's troba realment un princep.

La nostra lectura es servil i mendicant. En istoria l'imaginació ens enganya. Reialme i senyoriu, poder i estat, formen un vocabulari més fastuós que no pas un Joan o Eduard ¹ particulars vivint en una casa umil i fent la feina de cada dia. Més les coses de la vida són les meteixes per a uns que per a altres; la suma total d'uns i altres es la mateixa. Per què tanta deferencia envers Alfred, Scanderberg i Gustau? Suposem que fossin virtuosos; per ventura han gas-

1) Noms de reis inglesos.

tat la virtut? Una juguesca tant gran depèn avui del vostre acte privat, com la que's guanyà amb llurs actes públics i famosos. Quan els particulars obraran amb vistes originals, el llustre de les accions dels reis passarà a les dels ciutadans.

El món ha estat instruit pels seus reis, que tant han magnetisat els ulls de les nacions. Aquest símbol colossal li ha ensenyat la mutual reverència que's deu d'ome a ome. La joiosa lleialtat amb que'ls omens han suportat arreu que'l rei, el noble o el gran propietari visqués amb ells per una llei seva, imposés la seva balança d'omens i coses revocant la llur, pagués els serveis no amb diner sinó amb honor, i representés la llei en sa persona, era'l jeroglific on veien obscurament representada la llur consciència del llur propi dret i gràcia, — el dret de tot ome.

El magnetisme que tota acció original exerceix s'explica quan investiguem la raó de la confiança en sí mateix. Qui es el *Fidador*? Que es el Jo ¹ originari, en el qual pot fundar-se una confiança universal? Quina

1) Versió imperfecta de l'inglès *Self*, expressió feliç de l'Identitat absoluta, sense correspondència exacta en la nostra llengua. — (N. del T.)

es la naturalesa i poder d'aquesta estrella burladora de la ciència, sense paralaxe, sense elements calculables, que llença un raig de bellesa aduc en accions impures i trivials, quan hi apareix la més petita senyal d'independència? L'investigació ens duu an aquella font, l'essència alora del geni, de la virtut i de la vida, que nomenem Espontaneïtat o Instint. Nosaltres distingim aquesta saviesa primària amb el nom d'Intuïció, mentres que tots els coneixements posteriors són instruccions¹. En aquesta força pregon, l'últim fet més enllà del qual no pot anar l'anàlisi, totes les coses troben llur origen comú. Car el sentiment d'esser, que en les ores serenes no sabem com, s'eleva en l'ànima, no es pas diferent de les coses, de l'espai, de la llum, del temps, de l'ome, sinó un amb ells, i procedeix evidentment de la mateixa font d'on també procedeixen la llur vida i ser. Primer compartim la vida per la qual les coses existeixen, i després les veiem en la natura com aparences, i oblidem que hem compartida la llur causa. Aquí es la font de l'acció i de la pensa. Aquí són

1) *Tuition* (ensenyança, instrucció, tutela), nom que juga molt significativament amb l'anterior *Intuition*. — (N. del T.)

els pulmons d'aquella inspiració que dona a l'ome saviesa, i que no pot negar-se sense impietat i ateisme. Reposem en el sí d'una immensa intel·ligència, que'ns fa receptors de sa veritat i orguens de sa activitat. Quan discernim la justícia, quan discernim la veritat, no fem res per nosaltres mateixos: sols cedim pas als seus raigs. Si preguntem d'on ve això, si intentem escorcollar l'ànima causant, tota filosofia falla. Sa presència o sa absència es tot això que podem afirmar. Totom distingeix els actes voluntaris de sa ment de ses percepcions involuntaries, i sab que a ses percepcions involuntaries ell deu una fe absoluta. Podrà equivocar-se en la llur expressió, però sab que aquestes coses són així, com el dia i la nit, indiscutibles. Les meves accions i coneixements volguts no són més que vagabondeigs; el somni més va, la més feble emoció nàdava, comanen la meva curiositat i el meu respecte. La gent irreflexiva contradiuen tant facilmente la afirmació de percepcions com la d'opinions, o, millor dit, molt més facilmente, car no distingeixen entre la percepció i la noció. Ells se figuren que jo determino de veure això o allò. Més la percepció no es capritxosa, sinó fatal. Si jo veig una senyal, els meus fills la veuran després

de jo, i amb el temps tota la humanitat, per més que pugui ocórrer que ningú l'agi vista abans. Car la meua percepció d'ella es un fet tant com el sol.

Les relacions de l'ànima amb l'esprit diví son tant pures, que es profanació el voler interposar-hi ajudes. Serà potser que quan Déu parla, deu comunicar, no una cosa, sinó totes les coses; deu omplir el món amb sa veu; deu escampar arreu llum, natura, temps, ànimes, desde 'l centre del pensament actual; i de bell nou datar i crear el tot. Sempre que un esprit es simple, i reb la saviesa divina, les coses velles passen; — medis, mestres, textos i temples cauen; ell viu ara, i absorbeix el passat i l'avenir en l'ora present. Totes les coses són santificades per llur relació amb ell, — aquesta tant com aquella. Totes les coses son disoltes fins al llur centre per a la llur causa, i en el miracle universal tots els menuts miracles particulars desapareixen. Si, per tant, un ome pretén saber i parlar de Déu, i us fa recular a la fraseologia d'alguna vella i derrocada nació d'un altre país o un altre món, no'l cregueu pas. Es l'aglà millor que l'alzina, que es sa plenitut i perfecció? Es el pare millor que'l fill, en el qual ell ha vessat el seu ser madur? Per què, doncs, aquest

culte del passat? Els segles són conspiradors contra la santedat i l'autoritat de l'ànima. El temps i l'espai no són més que colors fisiològics que l'ull produeix, però l'ànima es llum; allí on ella es, es el dia; allí on ella fou, la nit; i l'istoria es una impertinència i una injúria, si es alguna cosa més que una gaia faula o paràbola del meu ser i devenir.

L'ome es tímid i covard; ja no va dret; ja no gosa dir, «Jo penso», «Jo soc», sinó que cita algun sant o savi. S'avergonyeix davant un bri d'erba o d'una rosa florida. Aquestes roses sota ma finestra no fan referència a roses anteriors o millors: representen allò que són; existeixen amb Déu avui. Per a elles no hi ha temps: hi ha solament la rosa, que es perfecta en tot moment de sa existència. Abans d'obrir-se 'l botó, tota sa vida treballa; en la flor badada no n'hi ha pas més; en la tija desfullada no n'hi ha pas menys. Sa natura es satisfeta i satisfà la natura, en tots moments per igual. Però l'ome espera o recorda; no viu en el present, sinó que amb els ulls girats anyora 'l passat, o, sense esment de les riqueses que'l volten, se posa de puntes per a preveure 'l futur. Ell no serà, amb tot, feliç ni fort, fins que visqui també amb la natura en el present per sobre 'l temps.

Això auria d'esser pla d'entendre. I, amb tot, mireu quants enteniments forts no gosen escoltar Déu mateix, sinó que parli la fraseologia de qualsevol David, Jeremies o Pau. Nosaltres no donarem pas sempre un preu tant gran a uns quants textos o unes quantes línies. Som com nens que repetixen maquinalment les sentències de les avies o dels mestres, i quan són grans, dels omens de talent i caracter que s'ensopeguen a veure, recordant penosament els mots exactes que sentiren; més tard, quan arriben al mateix punt de vista d'aquells que pronunciaren les sentències, les entenen, i obliden de bon grat les paraules; car en tot temps poden usar paraules tant bones quan ve l'ocasió. Si vivim verament, veurem verament. Tant facil es per al fort esser fort, com per al feble esser feble. Quan tinguem percepció original, descarregarem alegres la memoria dels seus tresors acumulats, com si fossin trastos vells. Quan un ome visqui amb Déu, sa veu serà dolça com el murmuri del rieró o la remor del camp de blat.

I ara, per fi, la més alta veritat sobre aquesta qüestió resta sense dir: probablement no pot dir-se, car tot allò que diem es la llunyana remembrança de l'intuició,

El pensament pel qual puc aproximar-me més a dir-la es aquest: quan el bé es aprop teu, quan tens vida en tu mateix, no es pas per cap camí conegut o acostumat; no distingiras les petjades de ningú; no veuras cap rostre d'ome; no sentiras cap nom; el camí, el pensament, el bé, seran totalment extranys i nous. Exclouran tot exemple i experiència. Parteixes de l'ome, més no vas a l'ome. Totes les persones que jamai han existit són llurs ministres oblidats. La por i l'esperança estan igualment per sota d'ells. Hi ha alguna cosa de baix aduc en l'esperança. En l'ora de la visió no hi ha res que's pugui dir gratitut, sinó propriament joia. L'ànima elevada per sobre la passió contempla l'identitat i la causació eterna, percebeix l'auto-existència de la Veritat i de la Justícia, i's calma amb el coneixement que totes les coses van bé. Grans espais de la natura, l'Oceà Atlàntic, el Pacífic, — llargs intervals de temps, anys, centúries, — no contenen per a res. Això que penso i sento es la base de tot anterior estat i condicions de vida, com ho es del meu estat i condicions presents, i d'allò que se'n diu vida, i d'allò que se'n diu mort.

Sols la vida val, no l'aver viscut. El poder cessa a l'instant de repòs. Resideix en el

moment de transició d'un estat vell a un estat nou, com al franquejar un abim, al llençar-se a una meta. Un fet odia el món especialment: que l'ànima *devingui*. Car això degrada per sempre el passat, torna tota riquesa en pobresa, tota reputació en vergonya, confon el sant amb el bretol, i posa a Jesús i a Judes de costat. Per què, doncs, xerrar de la confiança en sí mateix? En tant que l'ànima sigui present, hi aurà poder no confiant, sinó agent. Parlar de la confiança es una manera pobra i exterior de parlar. Parlem més aviat d'allò que confia, car d'allò es i obra. Qui té més obediència que jo'm domina, sense necessitat d'alçar el dit. En torn seu jo dec girar per la gravitació dels esprits. Quan parlem de virtuts «eminentes», ens figurem que es pura retòrica. Més no veiem que la virtut es Altura, i que un ome o estol d'omens plàstics i permeables als principis, deuen, per la llei de la natura, dominar i governar totes les ciutats, nacions, reis, capitalistes i poetes, que no'u són.

Aquest es el fet últim, que tant aviat assolim en aquesta com en tota altra qüestió: la resolució de tot en la sempre beneïta Unitat. L'auto-existència es l'atribut de la Causa Suprema i constitueix la mida del bé

en el grau en que entra en les formes inferiors. Totes les coses reals ho són per quanta virtut elles contenen. El comerç, l'agricultura, la caça, la pesca, la guerra, l'eloqüència, el merit personal, són alguna cosa i comanen el meu respecte com exemples de llur presencia i de llur acció anque impura. Jo veig la mateixa llei obrant en la conservació i creixença de tota la naturalesa. El poder es en la natura la mida essencial del dret. La natura no consent que'i agi res en sos reialmes que no pugui aidar-se a sí mateix. La genesi i maduració d'una planeta, el seu equilibri i la seva orbita, l'arbre ajegut redreçant-se de la ratxada, els recursos vitals de tot animal i vegetal, són demostracions de l'ànima bastant-se a sí mateixa, i per tant confiant en sí mateixa.

Així, tot se concentra. No vaguejem: restem a casa amb la causa. Aturdim i esverem la xurma intrusa d'omes i llibres i institucions amb una simple declaració del fet diví. Diguem als invasors que's descobriem, car Déu es a dins. Que la nostra simplicitat els jutgi, i la nostra docilitat a la nostra propria llei demostri la pobresa de la natura i de la fortuna al costat de les nostres riqueses natives.

Més ara nosaltres som una multitud.

L'ome no està en temor de l'ome, ni'l seu geni es inclinat a restar a casa i a posar-se en comunicació amb l'oceà interior, sinó que se'n va a fòra a captar un vas d'aigua de les urnes d'altres omes. Devem anar sols. M'agrada l'iglesia en silenci abans de l'ofici, més que no pas cap sermó. Que llunyans, que frescos, que castos no semblen els omens, cenyits cadascú amb un precinte de santuari! Així estiguem sempre. Perquè auriem de assumir les faltes del nostre amic, muller, pare o fill, pel sol motiu que seuen entorn de la nostra llar, o 's diu que tenim la mateixa sang? Tots els omens tenen la meva sang, i jo tinc la de tots els omens. No per això adoptaré la llur petulancia o follia, ni tant sols al punt d'avergonyir-men. Més l'isolament no ha d'esser mecanic, sinó espiritual, es a dir, ha d'esser elevació. Devegades el món sencer sembla conspirar per a importunar-te amb futeses enfatiques. L'amic, el client, el nen, la malaltia, la por, la miseria, la caritat, tots truquen alora a la porta de ta cambra, dient: «Surt, vine a nosaltres». Més tu guarda la teva situació; no vagis a la llur confessió. El poder que'ls omens tenen d'amoinar-me jo'ls el dono amb ma feble curiositat. Cap ome se'm pot acostar sinó es per acte meu. «Allò

que amem, allò tenim, però 'l desig ens priva de l'amor.»

Si no'ns podem elevar d'un cop a les santedats de l'obediència i de la fe, resistim almenys les nostres temptacions; entrem en estat de guerra, i desvetllem a Thor i Odin, coratge i constància, en nostres cors saxons. Això s'ha de fer en nostre temps polític dient la veritat. Refrena aquesta ospitalitat i afecció mentideres. No visquis més a l'expectació d'aquesta gent enganyada i enganyadora amb els quals conversem. Diga-ls: «Oh pare, oh mare, oh esposa, oh germà, oh amic! Fins ara he viscut amb vosaltres segons les aparences. Desde ara jo soc de la veritat. Sapigueu que desde ara no obeié a cap llei inferior a la llei eterna. No vull convencions, sinó realitats. Jo procuraré nodrir els meus pares, sostenir ma família, ésser el cast espòs d'una esposa; més aquestes relacions jo les compliré d'una manera nova i sens precedents. Jo apel·lo contra les vostres costums. Jo aig d'ésser jo mateix. Jo no puc més fer-me troços per a vosaltres. Si podeu estimar-me tal com soc, tant més felïços serem. Si no, procuraré encara mereixer el vostre amor. No amagaré pas els meus gustos o aversions. Jo creuré talment que allò que es profon es

sant, que faré energicament davant del sol i de la lluna tot allò que intimament m'alegri i el cor me dicti. Si vos sou noble jo us estimaré; si no u sou, jo no us ofendré pas a vós ni a mi amb atencions ipocrites. Si sou sincers, fidels a la veritat, més no la mateixa veritat que jo, junteu-vos als vostres companys: jo cercaré 'ls meus. Jo faig això no egoïstament, sinó umilment i sincerament. Es el vostre interès, tant com el meu, i el de tot-om, viure en la veritat, per temps que faci que visquem en la mentida. Això 't sona dur avui? Aviat estimaras els dictats de la teva natura igual que 'ls de la meva, i si seguim la veritat, ella a la fi 'ns salvarà. «Més així fareu patir a aquells amics.» Sí, més jo no puc vendre la meva llibertat i la meva força, per a estalviar llur sensibilitat. A més tots els omes tenen llurs moments de raó, en els quals oviren la regió de la veritat absoluta. Llavors ells me justificaran i faran igual que jo.

La multitud pensa que'l vostre rebuig de les normes populars es rebuig de totes les normes, i pur esprit de contradicció; i el sensualista atrevit usarà'l nom de filosofia per a daurar els seus crims. Més la llei de la consciència subsisteix. Hi ha dos confes-

sionaris, en un o altre dels quals ens hem de confessar. Podeu complir el vostre cercle de deures absolent-vos d'una manera *directa* o *reflexa*. Podeu considerar si aveteu satisfet les vostres obligacions amb el pare, la mare, el germà, el veí, la ciutat, el goç i el gat; si algú d'aquests vos pot fer carrecs. Més jo puc també deixar aquesta via reflexa i absoldre-m a mi mateix. Jo tinc els meus títols severs i el meu cercle perfet. Aquest patró nega 'l nom de deure a molts actes que'n porten el nom. Més si jo puc satisfer els seus deutes, me permet dispensar-me del codi popular. Si algú s'imagina que aquesta llei es laxa, que vegi de servir un sol dia 'ls seus preceptes.

I verament alguna cosa de diví necessita aquell qui ha foragitat els motius comuns de l'humanitat i s'aventura a confiar en sí mateix i pendre-s pel seu amo. Alt sigui son cor, fidel sa voluntat, clara sa vista, per a que pugui ell esser en bona fe sa propria doctrina, societat i llei; per a que un simple proposit sigui per a ell tant fort com la necessitat de ferro per als altres.

Que un om consideri l'actual aspecte d'això que s'anomena per distinció *la societat*, i veurà la necessitat d'aquesta moral. Elnirvi i el cor de l'ome semblen extirpats

som devinguts una raça de timorats i abatuts plora-miques. Ens espanta la veritat, ens espanta la fortuna, ens espanta la mort, ens espantem uns dels altres. La nostra epoca no dóna pas omens grans i perfects. Necessitem omens i dònes que renovin la vida i el nostre estat social; emperò veiem que la major part de les natures són insolvents, no poden satisfer llurs propries necessitats, tenen una ambició totalment desproporcionada a llur força real, ranquegen i capten dia i nit. La nostra vida domèstica es mendicant; les nostres arts, ocupacions, matrimonis, religió, no'ls hem triats pas nosaltres; la societat ens els ha triats. Som soldats de saló. Evitem la ruda batalla del destí, on neix la força.

Si'ls nostres joves s'erren en llurs primeres empreses, se descoratgen. Si'l jove mercader fa fallida, diuen que es *arruïnat*. Si'l més bell talent que estudià en les nostres universitats no està instalat, un any després d'acabar els estudis, en un despaig en les ciutats o suburbis de Boston o New York, creuen els seus amics, i creu ell mateix, que té raó de descoratjar-se i de planye-s tot el rest de vida. Un robust minyó del New-Hampshire o Vermont, que prova per torn tots els oficis, que fa de car-

reter, de pagès, de marxant, planta una escola, predica, edita un periodíc, va al Congrés, funda una ciutat, i així, successivament d'any en any, i sempre cau de potes com el gat, val bé un centenar d'aquests ninos de ciutat. Ell va de front amb els seus dies, i no's dóna vergonya de no «estudiar una carrera», car ell no postposa sa vida, sinó que viu actualment. No té pas una sort sola sinó cent. Que vingui un estoic i obri 'ls recursos de l'ome, i digui als omens que no són salzers que s'ajeuen, sinó que poden i deuen destacar-se; que amb l'exercici de la confiança en sí mateix apareixeran noves forces; que un ome es el verb fet carn, nat per a escampar salut entre les nacions; que's tindria d'averkonyir de la nostra compassió, i que'l moment en que obra per sí mateix, llençant lleis, llibres, idolatria i costums per la finestra, ja no'ns apiadem més d'ell, sinó que'l remerciem i el venerem, — i aquell mestre restaurarà la vida de l'ome al seu esplendor i farà 'l seu nom car a l'istoria.

Es facil de veure que una major confiança en sí mateix ha d'obrar una revolució en totes les funcions i relacions dels omes, — en llur religió, en llur educació, en llurs afers, en llurs maneres de viure, asso-

ciacions, propietats, vistes especulatives.

I. Quines oracions no's permeten els omes! Això que ells ne diuen una funció divina no es ni tant sols valen tni viril. Aquesta oració mira enfòra i demana la vinguda d'alguna edició estrangera per l'entremig d'alguna virtut estrangera, perdent-se en interminables embulls de natural i supernatural, de mediacions i miracles. L'oració que implora una gracia particular — qualsevol cosa menys que tot el bé — es viciosa. L'oració es la contemplació dels fets de la vida desde 'l punt de vista més alt. Es el soliloqui de l'ànima que contempla plena de juli. Es l'esprit de Déu pronunciant bones les seves obres. Més l'oració com un medi per a obtenir un fi particular es una baixesa i un furt. Suposa dualisme i no unitat en la natura i en la consciencia. Tant aviat com l'ome es un amb Déu, ja no demana. Alesores ell veu una oració en tota acció. L'oració del pagès agenollant-se en el seu camp per a xarcolar-lo, l'oració del mariner agcnollant-se a cada cop de rem, són oracions veritables que sent tota la natura, anque fetes amb fins umils. Catarach, en el *Bonduca* de Fletcher, quan es exortat a consultar l'oracle del déu Aude, respon:

«Son sentit ocult està en nostres esforços:
nostre coratge es nostre déu millor.»

Altra mena d'oracions falses són els nostres planys. El desconort es manca de confiança en sí mateix; es una flaqueza de la voluntat. Plany les calamitats, si amb això pots ajudar ad aquell qui pateix; si no, fes la teva feina, i el mal ja comença a reparar-se. La nostra simpatia es just tant baixa com els nostres planys. Anem als qui ploren follament, i ens asseiem i plorem en companyia, en lloc de comunicar-los la veritat i salut amb brutals xocs electricis, posant-los altre cop en comunicació amb llur propria raó. El secret de la fortuna es l'alegria que tenim en les mans. Benvingut es per sempre als déus i als omens aquell qui s'ajuda a sí mateix. Totes les portes se li obren de bat a bat, totes les llengües el saluden, tots els onors el coronen, tots els ulls el segueixen amb desig. El nostre amor se'n va amb ell i l'abraça, perquè ell no'l necessitava. Tots l'acaronem i el celebrem amb sollicituts i disculpes, perquè ell seguia el seu camí i's reia de la nostra desaprovació. Els déus l'estimen perquè 'ls omes l'odiaven. «Al mortal que persevera — ha dit Zoroastre — els benaurats Immortals hi corren.»

Així com les oracions dels omes són una

malaltia de la voluntat, llurs credos són una malaltia de l'enteniment. Diuen amb aquells folls israelites: «No'ns parli pas Déu, car moririem. Parla tu, parli qualsevol dels nostres i obeiem». Per tot arreu topo amb obstacles per a trobar Déu en mon germà perquè ell ha closes les portes del seu propi temple, i no recita més que faules del Déu de son germà, o del Déu del germà de son germà. Cada nova inteligencia es una nova classificació. Si es una ment d'una activitat i força extraordinaries, un Locke, un La-voissier, un Hutton, un Bentham, un Fou-rier, imposa la seva classificació als altres omes, i vet-aquí un nou sistema. La complacencia del deixeble es proporcionada a la fondaria del pensament i, per tant, al nombre d'objectes que toca i que posa al seu alcanç. Més sobre tot, això s manifesta en els credos i les iglesies, que són també classificacions d'alguna intel·ligencia poderosa aplicada al pensament elementari del deure i a les relacions de l'ome amb l'Altísim. Tals el Calvinisme, el Quakerisme, el Swedenborgisme. El mateix plaer troba l'adepte en subordinar-ho tot a la nova terminologia, que una noia que comença a estudiar botanica a l'ovirar un nou món i noves estacions en son estudi. Succeirà que

per algun temps, el deixeble trobarà que els seus poders intel·lectuals creixen amb l'estudi de la pensa del seu mestre. Més en tots els enteniments desequilibrats la classificació es idolatrada, se pren per la fi i no per un medi rapidament gastat; talmént que a la llur vista els murs del sistema's fonen a l'oritzó amb els murs de l'univers; les lluminaries del cel els semblen penjades en la volta construïda pel llur mestre. No'ls cap en el senderi de com vosaltres, profans, tingueu cap dret de veure-hi, — de com pogueu veure-hi: «deu ser tal volta que aureu robat la nostra llum». Ells no 'i veuen encara que la llum, insistemàtica, indomptable, penetra en tota cambra, aduc la llur. Deixeu-los xerrotejar una estona i anomenar-la «la nostra llum». Si són onrats i obren bé, aviat la llur nova i bufona pleta serà massa estreta i baixa, s'esquerdarà, s'ensorrarà, se podrirà, s'envanirà, i la llum immortal tota jove i joiosa, amb sos milions d'astres i de colors, radiarà per l'univers com en el primer matí.

II. Es per manca de cultura personal que la superstició dels viatges, els quals idols són l'Itàlia, l'Inglaterra, l'Egipte, manté sa fascinació entre els americans educats. Aquells que varen fer l'Inglaterra,

l'Italia o la Grecia venerables a l'imaginació, ho varen fer aferrant-se fort allí on eren, com si fos l'éix de la terra. En les ores virils sentim que'l deure es el nostre lloc. L'ànima no es cap viatger; el savi s'està a casa, i quan ses necessitats o ses obligacions, en qualsevol ocasió, el criden a fòra, o en terres estrangeres, ell es sempre a casa, i farà sentir als omens per l'expressió de sa figura, que amb ell va'l missioner de la saviesa i la virtut, i que visita omens i ciutats com un sobirà, i no com un tafaner o un criat.

No faré cap innocent objecció a la circumnavegació del món amb fins d'art, d'estudi o filantropia, sempre que l'ome estigui previament domesticat, o no vagi a fòra amb l'esperança de trobar res més gran que allò que ja coneix. Aquell qui viatja per a divertir-se o per a adquirir alguna cosa que ell no duu, s'allunya de sí mateix, i's fa vell, aduc essent jove, entre coses velles. A Thebes, a Palmira, el seu voler i la seva pensa devónen vells i dilapidats com elles. Ell porta ruïnes a les ruïnes.

Viatjar es el paradís del foll. Els nostres primers viatges ens mostren l'indiferència dels llocs. A casa somnio que a Nàpols o Roma m'ubriagaria de bellesa i'm trauria

de sobre la tristesa. Faig el bagul, abraço els amics, m'embarco, i a la fi 'm desperto a Nàpols; i allí al meu costat està 'l fet sever, el trist jo, implacable, idèntic, que jo creia aver fugit. Cerco 'l Vaticà i els palaus. Afecto ubriagar-me amb espectacles i suggestions, més no m'ubriago. Arreu on vaig el meu gegant m'acompanya.

III. Més la furia dels viatges es el símptoma d'un mal més pregon que afecta tota l'acció intel·lectual. L'intel·ligència es bagabonda, i el nostre sistema d'educació fomenta l'inquietut. La nostra pensa viatja quan el nostre cos es obligat de restar a casa. Nosaltres imitem; i què es l'imitació sinó 'l viatjar de la pensa? Les nostres cases són construïdes segons el gust estranger; els nostres prestatges són guarnits amb ornaments estrangers; les nostres opinions, els nostres gustos, les nostres facultats s'apoiem en el Passat i en el Distant i els segueixen. L'ànima creà les arts arreu on han florit. Fou en sa propria ment on l'artista cercà 'l seu model; era una aplicació del seu propi pensament a la cosa a fer i a les condicions a observar. I per què 'ns cal copiar el model doric o el gotic? La bellesa, la propietat, la grandesa de pensament, la gracia d'expressió les tenim tant aprop com

quantsevol, i quan l'artista americà estudii amb amor i esperança la cosa precisa que deu fer, considerant el clima, el país, la durada del dia, les necessitats del poble, les abituds i la forma de govern, crearà una casa on tot això s trobarà ajustat, i el gust i el sentiment seran també satisfets.

Insisteix en tu mateix; mai no imitis. Els teus talents pots presentar-los en tot moment amb la força acumulada de tota una vida de conreu; més del talent adoptat d'un altre, tu no tens més que una mitja possessió venturera. El millor d'allò que cascú pot fer, ningú sinó el creador pot ensenyar-li. Ningú sab ni pot saber què es, fins que aquell ho ha exhibit. On es el mestre que auria pogut ensenyar a Shakespeare? On es el mestre que auria pogut instruir a Franklin, a Washington, a Bacon o a Newton? Tot gran ome es unic. El scipionisme de Scipió es precisament aquella qualitat que ell no podia manllevar. Mai se farà Shakespeare amb l'estudi de Shakespeare. Fes allò que t'es assignat, i mai no esperaras ni gosaras massa. En aquest moment tens a mà una expressió tant gran i ardidada com la del colossal cisell de Fidies o la llana dels egipcis, o la ploma de Moisès Dant, però diferent de totes elles. Im-

possible es que l'ànima infinidament rica i eloqüent, amb la llengua de mil dards, se digni repetir-se; més si tu pots escoltar allò que aquests patriarques diuen, segurament podras respondre-ls en el mateix to de veu, car l'orella i la llengua són dos orguens de la natura. Abita en les regions simples i nobles de ta vida, obeeix el teu cor, i reproduiras altra volta 'l Paradís.

IV. Com la nostra religió, la nostra educació i el nostre art, també 'l nostre esprit de societat mira enfora. Tot-om s'envaneix del progrés de la societat, i ningú progressa.

La societat mai no avança. Perd tant aviat per un cantó com guanya per l'altre. Sofreix canvis incessants; es barbre, civilitzada, cristianitzada, rica, científica; més aquesta variació no es pas millora. Per cada cosa que's reb, alguna altra 's perd. La societat adquireix noves arts i perd vells instints. Quin contrast entre un Americà ben vestit, que pensa, llegeix, escriu,—amb el rellotge, el llapiç i la lletra de canvi a la butxaca, — i el Nou Zelandès nuu que per tota propietat té una clava, una llança, una estora i la vigessima part indivisa d'un cobert per a dormir sota! Més compareu la salut d'amdós omes, i veureu que

L'ome blanc ha perdut sa força originaria. Si'l viatger diu la veritat, ferireu el selvatge amb una destreal, i en un parell de dies la ferida serà closa i guarida com si sa carn fos blana pega, i el mateix cop enviarà 'l blanc al fossar.

L'ome civilitzat ha construït el carruatge però a perdut l'ús dels peus. Se sosté amb crosses, però li manca tant més suport de muscles. Té un bonic rellotge de Ginebra més no sab coneixer l'ora pel sol. Té un almanac astronomic, i així, segur de l'informació quan la necessiti, l'ome del carrer no coneix cap estrella del cel. No observa 'l solstici; tant com aquest desconeix l'equinoxi; i tot el brillant calendari de l'any no té quadrant en la seva pensa. Son llibre de notes fa malbé sa memoria; ses biblioteques enfarfeguen son talent; la companyia d'assegurances augmenta 'l nombre d'accidents; i pot ser qüestionable si la maquinaria no fa nosa, si no avem perdut amb el refinament alguna energia, i amb el cristianisme introduït en formes i institucions, algun vigor de virtut selvatge. Car cada estoic era un estoic; però en la cristianitat on es el cristià?

No'i ha pas més desviació en el patró moral que en el de l'alçada o grandor perso-

nals. No i ha pas avui omes més grans que en altre temps. Pot observar-se una igualtat singular entre els grans omes de les primeres i de les darreres epoques; i tota la ciencia, art, religió i filosofia de la dinovena centuria no poden edificar omes més grans que els eroes de Plutarc, vells de vintitres o vintiquatre segles. No en el temps es la raça progressiva. Focion, Socrates, Anaxagores, Diogenes, són grans omens, més no deixen classe. Aquell qui es realment de la llur classe no serà nomenat pel llur nom, sinó que serà ell mateix, i a sa vegada el fundador d'una secta. Les arts i invencions de cada epoca són sols el seu vestit, i no vigo-ri-sen els omes. Els mals de la maquinaria perfeccionada poden compensar els seus béns. Hudson i Behring, en llurs barques de pescar, feren prodigis que han esverat a Parry i a Franklin les quals tripulacions agotaren els recursos de la ciencia i de l'art. Galileu amb una simple ullera va descobrir una serie més esplendida de fenomens celes-tes que cap altre després. Colom trobà el Nou Món en un vaixell sense pont. Es curiós veure el periodic desús i oblit dels instruments i màquines que foren intro-ducits amb clamorosa lloança uns pocs anys o segles abans. El gran geni retorna a

l'ome essencial. Comptavem que entre 'ls triomfs de la ciència 'l progrés en l'art de la guerra, i tant mateix Napoleó conquerí l'Europa amb el bivac, això que ve a ser tornar-se a apoiar en el sol valor, i desembragar-lo de tota ajuda. L'Emperador tenia per impossible fer un exercit perfet — diu Las Casas—«sense abolir els nostres cossos d'armes, magatzems, comissaris i transports; fins que, a imitació de la costum romana, el soldat agués de rebre sa racció de blat, moldre-l en son molí de mà i enfornar ell mateix son pa».

La societat es una ona. L'ona avança, més l'aigua de que's compon no. La mateixa partícula no s'eleva pas del sòl a la cresta. Sa unitat no es més que fenomenal. Les persones que avui formen una nació, demà moren, i amb elles llur experiència.

I, així, la confiança en la propietat, enclosa la confiança en els governs que la protegeixen es manca de confiança en sí mateix. Els omens han mirat tant de temps lluny d'ells mateixos i a les coses, que han vingut a considerar les institucions religioses, científiques i civils com guardianes de la propietat, i alcen el crit contra 'ls atacs ad aquestes, perquè creuen que són atacs a la propietat. Mesuren llur estimació reci-

proca per allò que cadascú té, no per allò que cadascú es. Més un om cultivat s'aver-gonyeix de sa propietat, en virtut d'un nou respecte per sa propria natura. Avor-reix especialment allò que ell té, si veu que es accidental, — que li ha vingut per eren-cia, donació o crim; ell sent alesores que això no es posseir; allò no li pertany, no té arrels en ell, i simplement resta seu perquè cap revolució o cap lladre no'u pren. Més allò que un ome es, sempre necessàriament ho adquireix; i allò que l'ome adquireix es propietat viventa, que no depèn del bon voler dels governants, de les multituds o de les revolucions, ni del foc, la tempesta o la bancarrota, sinó que's renova perpetualment arreu on l'ome respira. «El teu lot o porció de vida 't cerca, — digué el Califa Alí; — per tant, estigues quiet i no'l perse-gueixis». La nostra dependència d'aquests béns estrangers ens duu al nostre servil res-pecte pels nombres. Els partits polítics se reuneixen en assemblees nombroses. Quan més gran la concurrència, i a cada nou bram d'anunci, — la delegació d'Essex! els demo-crates del New-Hampshire! els *Whigs* del Maine! — el jove patriota se sent més fort que abans amb cada nou miler d'ulls i de braços. D'igual manera 'ls reformadors con-

voquen reunions i voten i resolen en multituds. No es pas així, amics meus com Déu se dignarà entrar i abitar en vosaltres, sinó per un camí justament contrari. Sols quan un ome's desprèn de tot suport foraster i està sol, es quan jo'l veig devenir fort i prevaler. S'afebleix amb cada nova recruta a sa bandera. No val pas més un ome que una ciutat? No demanis res dels omens, i en la mutació perpetua, tu, la sola columna ferma, apareixeras al moment el sol suport de tot allò que't volta. Aquell qui sab que'l poder es innat, que ell es feble perquè cerca'l bé arreu per fòra d'ell, i això veient, se llença sens vacilar en son pensament, a l'instant se redreça, se manté en posició dreta, comanda ls seus membres, obra miracles; justament com un ome que està dret es més fort que un altre que està cap per avall.

Així usa de tot allò que sen diu Fortuna. La majoria dels omes juguen amb ella, i'u guanyen tot o'u perden tot, segons gira sa roda. Més tu deixa com il·legítims aquests guanys, i tracta amb la Causa i l'Efecte, els cancellers de Déu. Treballa i adquireix en la Voluntat, i auras encadenat la roda de la sort, i seuras desde aleshores lluny de tota por de ses rotacions. Una victòria política,

una alça dels valors, el restabliment del teu amic malalt, o el retorn del absent, o quan-sevol altre succés favorable, aixeca 'l teu esperit, i penses que se't preparen bons dies. No 'u creguis pas. Res pot dur-te pau sinó tu mateix. Res pot dur-te pau sinó 'l triomf dels principis.

L'AMISTAT

Una gota vermella de mascle sang
té més força que'l mar abraonat.
El món mudable va i ve,
l'amant està ferm i s'arrela.
Jo creia que avia fugit,
i, després de molts anys,
brillà de nou afecte inextingible
com l'aua de cada dia.
Mon cor, ansiós, fou lliure altra vegada;
oh amic!, mon pit va dir,
tu sol me fas del cel una volta,
tu dónes a la rosa 'l seu carmí.
pel teu entremig tot pren formes més no-
i mira més enllà de la terra; bles]
el vogit feixuc del nostre destí
apar en tes virtuts l'orbita d'un sol.
A mi també ta noblesa m'ha ensenyat
a dominar ma desesperació;
les fonts de ma vida oculta
són belles per ta amistat.

LA nostra amabilitat es molt més gran del
que mai no's diu. Malgrat tot l'egois-
me que com vent llevant glaça la terra, un
element d'amor com eter finissin banya
tota l'umana familia. Quantes persones no

trobem per les cases amb qui escassament parlem, i que tant mateix onorem i que'ns onoren! Quantes no'n veiem pel carrer, o seuen amb nosaltres a l'iglesia, amb qui, si bé en silenci, ens alegrem d'estar! Llegiu el llenguatge d'aqueixos esguards errants. El cor coneix.

L'efecte que produeix aquesta afecció humana es una certa exultació cordial. En poesia i en llenguatge comú, les emocions de benvolença i de complacència que sentim envers dels altres se comparen als efectes materials del foc; tant rapides, o molt més rapides, més actives, més excitants són aquestes belles radiacions interiors. Desde'l més alt grau d'amor passional fins al més petit de bona voluntat, elles són la dolçor de la vida.

Les nostres potencies intellectuals i actives augmenten amb la nostra afecció. El lletrat se posa a escriure i tots els seus anys de meditació no són prou per a inspirar-li un bon pensament o una expressió feliç; però que agi d'escriure una carta a un amic i al moment estols de gentils pensaments li vénen, revestits arreu d'escollides paraules. Observeu, en una casa que abiten la virtut i la dignitat, quina palpitació no hi produeix la vinguda d'un foraster! Un fo-

raster encomanat i esperat s'anuncia i una inquietut entre goig i pena invadeix tots els cors de la casa. La seva arribada gaire bé produeix por als bons cors que desitgen saludar-lo. La casa es espolçada, cada cosa vola al seu lloc, el vestit vell se muda pel nou, i un dinar s'imposa per poc que's pugui. D'un foraster encomanat, no més que les bones veus se diuen i s'escolten. Ell es per l'humanitat. Es allò que desitgem. Avent-lo així imaginat i revestit, ens preguntem quines relacions de paraula i de fet hem de servir amb aital ome, i ens sentim tots neguitosos. La mateixa idea exalta la nostra conversa amb ell. Parlem millor que de costum. La nostra imaginació es més viva, la memoria riquíssima, i el nostre diable mut ha pres comiat per una estona. Per llargues ores podem continuar una serie de comunicacions sinceres, gracioses, riques, tretes de l'experiencia més vella i i més secreta; de tal modo que 'ls parents i coneguts que ns escolten queden vivament sorpresos de les nostres extraordinaries facultats. Més tantost el foraster comença a introduir en la conversa ses parcialitats, ses definicions, sos defectes, tot es acabat. Ell ha sentit el primer, el darrer i el millor de la que jamai sentirà de nosal-

tres. Ja no es ara un foraster. Vulgaritat, ignorancia, error, són velles coneixences. Ara, quan torni, podrà trobar aquella condícia, el bell vestit, el bon dinar, — però 'ls glatits del cor i les comunicacions de l'ànima, mai més.

Què i ha tant agradable com aquests dolls d'afecció que'm tornen el món jove altra volta? Què tant deliciós com un just i ferm encontre de dos en un pensament o un sentiment? Que ermoses, a l'acostar-se ad aquest cor bategant, les passes i les formes dels agraciats i dels fidels! Al moment que'ns entreguem a les nostres afeccions, la terra 's metamorfoseja; ja no i ha ivern ni nit; tota tragedia, tot enuig s'esvaeix, — fins els deures i tot. Res pot omplir l'eternitat insondable sinó les formes totes radiants de sers aimats. Que tingui l'ànima la certitut de reunir-se al seu amic en algun punt de l'univers, i, contenta i gojosa, esperarà sola mil anys.

Aquest matí m'he despertat amb devot agraïment als meus amics, els vells i els nous. Com puc no nomenar a Déu l'Ermós, si diàriament així se'm manifesta en sos dons? Me barallo amb la societat, abraço la solitut, i tant mateix no soc tant ingrati que no vegi 'ls savis, els amables i els de noble

pensa quan de temps en temps passa per ma porta. El qui'm sent, el qui m'entén, devé meu, una possessió per sempre. Ni es tant pobra la natura que no'm dongui aquest goig varies vegades; i així tots teixim amb nostres propis fils socials una nova tela de relacions; i com que molts pensaments successius arriben a materialisar-se, nosaltres ens trobem poc a poc en un nou món de la nostra propria creació, i no més forasters i pelegrins en un món tradicional. Els meus amics m'han arribat sens jo cercar-los. El gran Déu me'ls va donar. Pel dret més antic, per l'afinitat divina de la virtut amb sí mateixa, jo'ls trobo, o, millor, no jo, sinó la Deïtat en mi i en ells, que burla i anula 'ls murs espessos del caracter individual, relacions, edat, sexe i circumstancies, que usualment comporta i ara de molts ne fa un sol. Grans mercès vos deç, excellents aimadors, que'm desplegueu el món a nobles i noves fondaries, i engrandiú el sentit de tots mos pensaments. Són nova poesia del primer Bard,—poesia sense pausa—imne, oda, epopeia, poesia que sempre brolla, Apol i les Muses que encara canten. Se separaran també aquests, o algú d'aquests, altre cop de mi? No'ú sé pas, però no'ú temo; car ma relació amb ells es tant pura, que'ns

tenim per simple afinitat, i el Geni de ma vida, essent talment social, la mateixa afinitat exercirà sa energia en qualsevol que sigui tant noble com aquests omes i dònes, sigui jo on sigui.

Jo m' confesso, en aquest punt, d' un temperament molt delicat. Es quasi perillós per a mi «destruir el dolç verí del licor abusiu» de les afeccions. Una nova coneixença es per a mi un gran deveniment i m' priva de la sòn. He tingut sovint belles fantasies sobre persones que m' han fet passar ores delicioses; més el goig acaba amb el dia; no dóna fruit. El pensament no i neix; la meva acció es molt poc modificada. Jo tinc de sentir orgull en les obres del meu amic com si fossin meves, i una propietat en ses virtuts. Sento tant de goig quan ell es alabat, com l' aimador quan sent aplaudir la seva promesa. Valorem amb excés la consciencia del nostre amic. Sa bondat sembla millor que la nostra, sa natura més fina, ses temptacions més petites. Tot allò que es seu,—son nom, sa figura, son vestit, llibres, instruments,—l' imaginació u sublima. La nostra propria pensa sona nova i més ampla de sa boca.

Amb tot, la sistole i diastole del cor no deixen de mostrar analogia amb el flux de

l'amor. L'amistat, com l'immortalitat de l'ànima es cosa massa bona per a esser creguda. L'aimador, al contemplar sa estimada, mig-coneix que no es ella realment allò que ell adora; i en les ores daurades de l'amistat ens sorprenen ombres de sospita i d'incrèdilitat. Dubtem de si tal volta concedim al nostre eroe les virtuts amb les quals brilla, i adorem després la figura a qui hem atribuïda aquesta abitació divina. En rigor, l'ànima no respecta pas els omes com se respecta a sí mateixa. En veritat extricta, tots els omes viuen baix la mateixa condició d'un allunyament infinit. Tindrem por de refredar el nostre amor, si minem per a trobar els fonaments metafísics d'aquest temple elisià? No seré jo pas tant real com les coses que veig? Si'u soc, no aig de temer de coneixer-les per allò que són. La llur essència, anque necessiti orguens més fins de percepció, no es pas menys més bella que la llur aparença. L'arrel de la planta no es pas lletja per a la ciència, anque per a toies i garlandes talem la tija arran. I en mig d'aquestes plaents fantasies, jo dec aventurar la presentació del fet pelat, per més que tingui de resultar una momia egípcia en nostre banquet. L'ome que està unit amb la seva

pensa té un concepte superior de sí mateix. Es conscient d'un succés universal, per més que comprat amb constants fallides particulars. No i ha aventatge, ni poder, ni or, ni força, que puguin contrastar-lo. Jo no puc sinó confiar més en ma pobresa que en la vostra riquesa. No puc fer la vostra consciència equivalent a la meva. No més l'estel enlluerna; el raig de la planeta es palid com clar de lluna. Jo bé sento 'l que diuen de les admirables qualitats i excellent caracter de la persona alabada, més jo sé prou que amb totes ses capes de porpra no m'ha de plaure sinó es pas un pobre grec com jo. No puc pas negar, oh amic! que la vasta ombra del Fenomenal a tu també t'enclou dins sa pintada i virolada immensitat, — a tu també, comparat amb qui tot l'altre es ombra. Tu no ets pas Ser, com es la Veritat, com es la Justícia; tu no ets pas la meva ànima, sinó una pintura, una imatge d'ella. Tot just ets arribat, i ja estas prenent el barret i la capa. Es que l'ànima no desclou amics com l'arbre que brosta i tot-d'una amb la germinació de nous botons, espolsa la fulla seca? La llei de la natura es alternació per sempre més. Cada estat electric sobre-indueix l'oposat. L'ànima s'environa d'amics, per a poder entrar

en un més gran coneixement de sí mateixa o solitud; i resta sola per un temps per a poder enlairar la seva conversació o societat. Aquest procés se revela per tota l'història de les nostres relacions personals. L'instint d'afecció ens revifa l'esperança d'unió amb els nostres companys, i l'instint d'isolament, al retornar, ens aparta d'aquella cacera. Així tots els omens passen la vida en persecució de l'amistat, i, si un ome expressés son veritable sentiment, a cada nou candidat pel seu amor podria escriure una lletra com aquesta:

«Car amic: Si jo estigués segur de tu, segur de ta capacitat, segur d'aparellar el meu umor amb el teu, ja mai més pensaria en futeses respecte a tes anades i vingudes. Jo no soc pas gaire savi; el meu umor es fàcilment assequible; i jo respecto el teu geni, que es per a mi encara gaire bé insondat; amb tot, jo no goso presumir en tu una perfeta intel·ligència de mi, i així tu ets per a mi un turment deliciós. Teu sempre o mai.»

Emperò aquests plaers inquietos i aquests turments delicats són fets per a curiositat, no per a la vida. No'ns hi devem entregar. Això es teixir trenyina i no tela. Les nostres amistats se precipiten a curtes i pobres conclusions, perquè les fem d'un teixit de vi i

de somnis, en lloc de la solida fibra del cor umà. Les lleis de l'amistat són austeres i eternes, d'una sola peça amb les lleis naturals i morals. Més nosaltres aspirem a un profit rapid i mesquí, per a xuclar-hi una dolçor sobtada. Peguem urpada al fruit més tardà de tot el jardí de Déu, que necessita molts istius i molts iverns per a madurar. No cerquem pas al nostre amic religiosament, sinó amb una passió adulterada que se'l voldria fer nostre. Es en va. Estem tots armats amb antagonistes subtils, que, tantost ens trobem, se posen en joc, i tradueixen tota poesia en prosa rancia. Quasi tots devallen per a reunir-se. Tota associació ha d'esser un compromís, i, allò que es pitjor, la mateixa flor i aroma de la flor de cada un dels bells caracters desapareix quan s'acosten. Quin perdurable desengany no es la societat actual, aduc la dels virtuosos i dotats! Després que amb llarga previsió s'han combinat entrevistes, ara, en plena festa de l'amistat i de la pensa, hem d'esser aturmentats per cops traidors, per sobtades, intempestives, apatics, per epilepsies d'enginy i d'esprit animal. Les nostres facultats no'ns juguen nèt, i amdós companys troben alivi en la solitud.

Jo tindria d'esser igual a cada una de mes

relacions. Res hi fa'l nombre d'amics que jo tingui, i el goig que trobi en conversar amb ells si n'hi ha un a qui jo no sigui igual. Si jo he reulat en un lluita, tota la joia que trobo en les demés devé miserable i covard. Jo'm tindria d'avorrir, si alesores fes dels altres amics mon asil.

«El valent guerrer famós en la batalla,
després de cent victories, no més un cop retut,
es esborrat del llibre de l'onor,
i tots els seus serveis són oblidats.»

Així la nostra impaciencia es asprament castigada. La vergonya i l'apatia són la dura closca que protegeix de madurar abans d'ora un organisme delicat. Aquest se perdria, si's conegués a sí mateix, abans que alguna ànima superior fos prou madura per a coneixe-l i posseir-lo. Respecteu la *naturalangsamkeit*¹ que endureix el rubí en un milió d'anys, i treballa a tant llarga durada, que dins d'ella els Alps i els Andes se fan i's fonen com arcs-del-cel. El bon esprit de la nostra vida no té cap cel per a premi de la precipitació. Amor, que es l'essencia de Déu, no està pas per lleugereses, sinó pel valor sencer de l'ome. No tin-

1) Lentitut de la natura.

guem pas aquest afany pueril en les nostres afeccions, sinó la dignitat més austera; acostem-nos al nostre amic amb una fe audaç en la veritat del seu cor i en l'amplaria incommovible dels seus fonaments.

Les traccions d'aquesta materia són irresistibles, i deixaré per una estona tota consideració del benefici social subordinat, per a parlar d'aquesta relació selecta i sagrada que es una mena de relació absoluta, i que fins al llenguatge d'amor deixa sospitós i vulgar, tant es aquesta més pura, i no res del món tant diví.

No vull tractar les meves amistats amb delicadesa, sinó amb el més aspre coratge. Quan són reals, no són pas fil de vidre ni dibuix de gebre, sinó la cosa més forta que coneguem. Car després de tantes edats d'experiencia, què coneixem avui de la natura o de nosaltres mateixos? Ni un sol pas ha avançat l'ome vers la solució del problema del seu destí. En una general condemnaió de follia està tot l'univers dels omes. Més la dolça sinceritat de joia i pau que'm dóna aquesta aliança amb l'ànima del meu germà, es el pinyó mateix, del qual tota natura i tota pensa no són més que la closca i clofolla. Benaurada la casa que acull un amic! Prou podria edificar-se,

com una arcada o glorieta festiva, per a ostatjar-lo un sol dia. Més feliç encara si ell coneix la solemnitat d'aquesta relació i onora sa llei. El qui's presenta candidat per aquest pacte arriba, com un olímpia, als grans jocs on són competidors els primogenits del món. Se proposa lluitar en una justa en les quals llistes figuren el Temps, la Misèria i el Perill, i on sols es vencedor aquell que tingui en sí prou veritat per preservar la flor de sa bellesa del desgast i la destrucció de tots aquells. Els dons de la fortuna poden ser-hi o no ser-hi, però tota la rapidesa en aquests cors depèn de la noblesa intrínseca i del menyspreu de futeses.

Dos elements entren en la composició de l'amistat, cascú tant sobirà, que en cap d'ells puc descobrir superioritat, ni raó per a nomenar l'un abans que l'altre. L'un es Veritat. Un amic es una persona amb la qual jo puc ésser sincer. Davant d'ell puc pensar en veu alta. A la fi he arribat a la presència d'un ome tant real i tant igual, que'm puc despullar d'aquelles robes més interiors de dissimulació, cortesia i segona intenció, que'ls omes mai no abandonen, i puc tractar amb ell amb aquella simplicitat i integritat amb que un atom se junta

amb un altre. La sinceritat, com les diademes i l'autoritat, es un luxe sols permès a la jerarquia més alta, la qual té llicencia per a dir la veritat, per no tenir res superior que cortejar o acatar. Cada ome sol es sincer. A l'entrar una altra persona comença l'ipocresia. Ens guardem i defensem de l'aproximació del nostre company amb compliments, xarrades, diversions i quefers. Li cobrim amb cent vels la nostra pensa. Jo coneixia un ome que mogut d'una mania religiosa, va llançar aquests volquers i, prescindint de tot compliment i lloc comú parlava a la consciencia de cada persona que trobava, i això amb gran penetració i bellesa. De primer el resistien, i tot-om convenia en que era boig. Més, persistint per un temps, com no podia menys de fer, en aquesta via, ell va conseguir l'aventatge de fer entrar a totes ses coneixences en relacions de veritat amb ell. Ningú pensava amb parlar amb ell falsament, ni en treure-sel de sobre amb una xerrada dels mercats o'ls salons de lectura. Sa gran sinceritat obligava a tot-om al mateix tracte senzill, i tot-om li mostrava amb certesa quin amor a la natura, quina poesia, quin simbol de veritat tenia. Més a la majoria de nosaltres la societat no'ns mostra pas

la cara ni'ls ulls, sinó 'l costat i l'esquena. L'estar en relacions veritables amb els omes en un epoca falsa bé mereix un accés de follia, no es així? Poc sovint podem anar drets Quasi bé tota persona que trobem demana algun compliment, vol que l'afalaguin; té una fama, un talent, una quimera religiosa o filantropica ficada al cap, que són inqüestionables, i que espatllen tota conversa amb ella. Més un amic es un ome sà que no exercita 'l meu enginy, sinó a mi mateix. El meu amic me dóna entreteniment sense exigir cap estipulació de part meva. Un amic es, per tant, una sort de paradoxa en la natura. Jo, l'únic que soc, jo, que res veig en la natura la qual existencia pugui afirmar amb igual evidencia que la meva, contemplo ara la semblança del meu ser, en tota sa elevació, varietat i raresa, repetida en forma estrangera. Talment pot ben dir-se que un amic es l'obra mestra de la natura.

L'altre element de l'amistat es Tendresa. Estem units els omens per tota mena de llaços, per la sang, l'orgull, el temor, l'esperança, el lucre, el desig, l'odi, l'admiració, per tota mena de circumstancies, divises i futeses, però dificilment podem creure que existeixi en un altre tanta virtut que'ns

captivi d'amor. És possible que un altre sigui tant benaurat, i jo tant pur, que li pugui oferir tendresa? Quan un ome se'm fa car he tocat la meta de la fortuna. Poca cosa trobo en els llibres que vagi dret al cor de la qüestió. Amb tot, tinc un text que no puc passar en silenci. Diu el meu autor: «M'ofereixo esquerpament als qui de fet me posseeixen, i'm dono menys a qui més venero». Voldria que, tant com ulls i eloqüència, l'amistat tingués peus. Primer té d'arrelar-se en la terra, abans no's vincli sobre la lluna. Jo li desitjaria algun tant de burgès perquè fa de l'amor una comoditat. És un canvi de dons, de prestacions útils; es bon veinatge; fa la vetlla al malalt; sosté la glaça a l'enterro; i perd totalment de vista les finures i la noblesa de la relació. Més si no podem reconèixer el déu sota aquesta disfrega de marxant, per altra part tampoc podem perdonar el poeta si mira massa prim, i no concreta 'l seu somni amb les virtuts municipals de la justícia, puntualitat, fidelitat i pietat. Abomino la prostitució del nom d'amistat per significar aliances a la moda i mundanals. M'estimo molt més la companyia dels rustics i dels innocents que l'amistat sedosa i perfumada que

celebra els dies de reunió amb pompes frívoles, passejades en cotxe i dinars en els millors ostals. El fi de l'amistat es un comerç el més estricte i casolà que pugui establir-se, — més estricte que cap altre de que tinguem experiència. Es feta per ajuda i conort en totes les relacions i circumstancies de la vida i de la mort. És propria de jorns serens, i de dons graciosos, i excursions campestres, més també d'aspres camins i forts treballs, naufragi, pobresa i persecució. Guarda companyia amb les agudeses d'esprít i amb els extasis religiosos. Tenim de dignificar-nos mutualment les necessitats i funcions diàries de la vida umana, i embellir-la amb coratge, saviesa i unitat. Mai no auria de caure en res d'abitual i establert, sinó que auria d'esser alerta i inventiva, i afegir poesia i raó ad allò que era un vil ofici.

L'amistat, podem dir, necessita naturaleses tant rares i preables, cada una tant ben temperada i tant feliçment adaptada, i amb tot tant circumstanciada (car aduc en aquest punt, diu el poeta, l'amor vol que les parts siguin del tot aparellades), que la seva satisfacció pot molt rarament assegurar-se. No pot existir en sa perfecció entre més de dos, diuen alguns dels savis en aques-

ta ciencia ardent del cor. Jo no soc tant estricta en els meus termes, tal volta perquè no he conegut mai una amistat tant elevada com altres. La meva imaginació's complau més en un cercle d'omes i d'ones divins, variadament relacionats uns amb altres, i entre 'ls quals existeix una sublim intelligència. Però trobo aquesta llei d'*un amb un* peremptoria en la conversa, que es la pràctica i consumació de l'amistat. No barregeu massa les aigües. La mescla dels bons es tant dolenta com la dels bons amb els dolents. Tindreu converses molt profitoses i animades en temps diferents amb dos omes diferents, més reuniu-vos tots tres i no tindreu una sola paraula nova ni coral. Dos poden parlar i un pot escoltar, però tres no poden pas pendre part en una conversa de la sort més sincera i recercant. En bona companyia, mai hi ha entre dues persones, a través de la taula, tal conversa com té lloc quan les deixeu soles. En bona companyia, els individus acoten llurs egotismes dins una ànima social exactament al nivell de totes les consciències presents. Cap parcialitat d'amic a amic, cap indulgència de germà amb germana, de muller amb marit, no es allí escaient, sinó impertinent. Tant sols aquell pot enraonar que, no limi-

tant-se pobrament a la seva pensa, s'aventura a navegar solcant la pensa general de la reunió. Ara bé: aquesta convenció, que'l bon sentit demana, destrueix la gran llibertat de la conversa elevada, que requereix una coincidència absoluta de dos ànimes amb una.

No'i ha pas dos omens que, deixats sols, no entrin en relacions més simples. Però es l'afinitat que determina quins dos han de conversar. Quan entre dos no hi ha parentiu, no troben goig l'un en l'altre; no sospitaran mai els poders latents de cadascú. Parlem de vegades d'un gran talent per a la conversa, com si fos una propietat permanent en certs individus. La conversa es una relació volandera, — i res més. Un ome de reputat talent i eloqüència es incapaç, amb tot això, de dir una paraula al seu cosí o al seu oncle. I ells acusen son silenci amb tanta raó com ne tindrien per a censurar l'insignificança d'un rellotge de sol posat a l'ombra. Poseu-lo al sol i marcarà l'ora. Entre'ls que tenen gust en sa pensa, aquell recobrarà sa llengua.

L'amistat demana aquell rar terme mig entre semblança i dessemblança, que's pica amb la presencia de força o consentiment

en l'amic. Primer estar-me sol fins a la fi del món, que no que'l meu amic traspassi amb una paraula o una mirada sa simpatia real. Tant m'enutja l'antagonisme com la condescendencia. Que'l meu amic no deixi un sol instant d'esser ell mateix. L'unic goig que tinc en que ell sigui meu està en que *alló no meu es meu*. M'irrita sols trobar una concessió insípida allí on cercava una mascle ajuda, o al menys una mascle resistencia. Val més esser una ortiga en el còs del vostre amic que'l seu eco. La condició que l'alta amistat demana es poder prescindir d'ella. Aquesta alta funció requereix personatges grans i sublims. Cal que siguin realment dos, abans d'esser realment un. Sigui l'amistat una aliança de dues naturaleses grans i formidables, mutualment observades, mutualment temudes, abans no reconeguim la pregonia identitat que per dessota aquestes divergencies les uneix.

Sols qui es magnanim es apte per a aquesta societat; qui està segur de que grandesa i bondat són sempre economia; qui no's daleix per a intervenir en sos atzars que no intervingui en aquest. Deixa al diamant ses edats per a formar-se; ni esperis accelerar les naixences de l'etern. L'amistat vol un tractament religiós. Par-

lem d'escollir els nostres amics, però els amics se trien sols. La reverència es una gran part de l'amistat. Tracta el teu amic com un espectacle. Pla que ell té merits que no són teus, i que tu no pots onorar, si t'obstines en tenir-lo massa a la vora. Aparta-t; dóna espai ad aquests merits; deixa que pugin i s'extenguin. Per ventura ets l'amic dels seus botons o de sa pensa? Amb un cor gran ell restarà estranger en mil particularitats, per a poder acostar-s'hi en el terrè més sant. Deixa per a les noies i pels nois el mirar un amic com una propietat, i xuclar-hi un plaer breu de confusió, en lloc del més noble benefici.

Deixeu-nos comprar amb una llarga prova la nostra entrada en aquest gremi. Per què hem de profanar ànimes nobles i belles amb la nostra intrusió? Per què insistir en brusques relacions personals amb el vostre amic? Per què anar a casa seva i conèixer sa mare, i son germà i ses germanes? Per què les visites d'ell a la vostra? Són essencials aquestes coses al nostre pacte? Deixeu aquest tocar i grapejar. Sigui ell per a mi un esprit. Un missatge, un pensament, una franquesa, un esguard d'ell me calen, més no noves ni dinars. Política, xerrades i acòmodos veïnals, de companys més vulgars

puc procurar-mels. La societat del meu amic no auria d'esser per a mi poetica, pura, universal i gran com la mateixa natura? I no deuria jo sentir que 'l nostre llaç es profà en vista aquella barra de nuvols que dorm l'oritzó, o aquell tou d'erba onejant que desparteix el rieró? No l'envilim, ans alcem-lo a aquest nivell. Aquells grans ulls que't desafien, la despreciativa bellesa del seu posat i gestes no't moguin pas a umiliar-los, sinó, al contrari, fortifica-ls i enlaira-ls. Venera ses superioritats; desitja-les-hi, no tan sols en pensament, sinó replegant-les dient-les hi totes. Guarda-l com la teva contrapart. Sigui ell sempre per a tu com un bell enemic, indomptable, devotament reverenciat, i no una conveniencia trivial destinada a envellir prest i ser llençada. Els canviants de l'opal, les llums del diamant no's poden veure si l'ull es massa aprop. Jo escric al meu amic una lletra, i d'ell ne rebo una altra. Això 'us semblarà poc. A mi'm basta. Es un do espiritual dig-ne d'ell de donar, i de mi de rebre. No profana a ningú. En aquestes ratlles calides el cor s'hi fia com no's fiarà en la llengua, i hi vessa la profecia d'una existencia més divina que totes les que ja mai els anys de l'eroisme han consagrat.

Signi tant gran el vostre respecte per les santes lleis d'aquesta cofradia, que no perjudiqui sa flor perfeta la vostra impaciencia d'obrir-la. Devem esser ben nostres abans no poguem esser d'un altre. El crim dóna al menys aquesta satisfacció, segons el proverbi llatí: pots parlar d'igual a igual amb el teu complix. (*Crimen quos inquinat, æquat.*) Amb aquells a qui admirem i estimem al principi no podem fer-ho. I, amb tot, el més petit defecte de propria possessió vicia al meu judici, la relació sencera. Mai podrà aver-hi fonda pau entre dos espirts, mai respecte mutual, fins que, en llur dialeg, cascú representi 'l món enter.

Allò que es tant gran com l'amistat tractem-ho ab tanta grandesa d'ànima com poguem. Guardem silenci, i podrem oir el murmur dels déus. No intervinguem. Qui us ha ficat a rumiar el que direu a l'ànima escollida, o com li direu? No importa quant enginyós, quant graciós i quant tendre signi. Hi ha graus innombrables de follia i de saviesa, i per a vós el dir quelcom es ser frevol. Espereu, i el cor parlarà. Espereu fins que allò que es necessari i allò que es etern vos subjuguin, fins que'l dia i la nit se valguin dels vostres llavis. El sol premi de la virtut es la virtut; la sola via de tenir un amic es

ser-ne un. No'us apropareu pas més d'un ome entrant a casa seva. Si es diferent, la seva ànima us fuig tant més depressa, i no rebreu mai dels seus ulls un esguard veritable. Veiem els nobles de lluny, ens hi acostem i ens repelleixen. A que ve aquesta intrusió? Tard, molt tard, ens adonem que cap combinació, cap presentació, cap costum o abit de societat ens pot servir de res per a posar-nos amb ells en la relació que desitgem, — sinó sols l'elevació de la natura en nosaltres a la mateixa altura a que està en ells. Alesores ens juntaren com aigua amb aigua; i si no'ns juntem, ja no'ns caldran, car llavors nosaltres ja som ells. En darrer analisi, l'amor es sols un reflexe, procedent d'un altre, del nostre propi merit. Hi ha agut omes que han canviat noms amb llurs amics, com si amb això volguessin dir que en un amic cadascú amava sa propria ànima.

Quant més alt es l'estil d'amistat que volem, més difícil ens es, naturalment, d'establir-lo en carn i sang. Anem sols pel món. Amics com els que desitgem són somnis i faules. Però un cor fidel mai abandona la sublim esperança que arreu, en altres regions del poder universal, hi ha actualment ànimes treballant, patint i lluitant,

que poden estimar-nos, i a les quals podem estimar. Ens podem felicitar de que la nostra joventut, de follies, disbarats i vergonyes, sigui passada en la solitud, i quan serem omes fets encaixarem mans eroiques amb mans eroiques. Unicament serveixi-ns d'avís això que veiem, per a no firmar lligues amb persones barates, on cap amistat pot aver-hi. La nostra impaciencia ens precipita a follies aliances que cap déu ampara. Si persisteixes en ton camí, anque perdis allò que es petit, guanyes allò que es gran. Tu't demostres i confirmes, de manera que't poses fòra tret de les falses relacions, i atreus vers tu els primogenits del món, — aquells rars pelegrins dels quals sols un o dos erren a un temps per la natura, i davant dels quals els grans omens vulgars no són més que espectres i ombres.

Es foll tenir por de fer nostres llaços massa espirituals, com si amb això poguessim perdre cap amor veritable. En qualsevol correcció que per intuïció poguem fer de les nostres opinions populars, no dubtem que la natura 'ns treurà del pas, i, anque sembli robar-nos algun goig, ens recompensarà amb un de més gran. Senti l'ome, si vol, son absolut isolament. Estem segurs que tot ho tenim dins de nosaltres. Anem

a Europa o perseguim persones, o llegim llibres, amb la fe instintiva de que aquests ens ho treuran i ens revelaran a nosaltres mateixos. Tots són captaires. Les persones són iguals que nosaltres; l'Europa, vestits vells i arnats, persones difuntes; els llibres, llurs espectres. Foragitem aquesta idolatria. Abandonem aquesta mendicitat. Diguem adéu als amics més estimats, i desafiem-los, dient: «Qui ets tu? Amolla la mà: jo no vull esser més dependent. Ah! No veus germà, que així ns separarem no més que per a trobar-nos en un replà més alt, i per a esser encara més l'un de l'altre, perquè cascú serà més de sí mateix?» Un amic té'l rostre de Janus: mira al passat i al avenir. És el fill de mes ores passades, el profeta de les devenidores, i el missatger d'un amic més gran.

Faig, doncs, amb els meus amics com amb els meus llibres: m'agrada tenir-los a mà, però rarament els uso. Hem de tenir la societat sotmesa a la nostra llei, i devem admetre-la o rebutjar-la amb el més lleuger pretext. M'es impossible parlar molt amb mon amic. Si ell es gran, me fa a mi tant gran que no puc davallar a conversar. En els grans jorns voleien pressentiments davant meu pel firmament. Llavors tinc de

dedicar-me ad ells. Vaig i vinc per a agafar-los. No mes tinc por de perdre-ls, de veure ls enfonsar-se dins del cel, on no són més que una clapa de llum més clara. Alesores, per més que estimi els meus amics, no'm puc estar de no parlar amb ells i de no estudiar llurs visions, per por de no perdre les meves. Tindria, verament, un cert goig casolà en deixar aquest enlairat cercar, aquesta astronomia espiritual, o pesca d'estrelles, i devallar amb vós a ardents simpaties; però llavors jo sé prou que'm doldrà per sempre l'esvaiment dels meus déus poderosos. Bé es veritat que la setmana vinenta m vindran umors languids, quan tindrè llibertat d'ocupar-me en objectes forasters. Llavors ploraré la perduda literatura de la vostra pensa, i us desitjaré altra cop al meu costat. Però si veniu, potser no fareu més que omplir-me 'l cap amb noves visions, no amb vós mateix, sinó amb vostres talents, i'm serà tant impossible com ara de conversar amb vós. Essent així, no vull oferir als meus amics aquestes relacions fugitives. Vull rebre d'ells, no allò que ells tenen, sinó allò que ells són. Ells m'han de dar allò que propiament no'm poden dar però que emana d'ells. Més no han de lligar-me amb cap mena de relacions menys subtils ni menys pures.

Hem de trobar-nos com si no'ns trobessim, i hem de partir-nos com si no'ns partíssim.

Ultimament m'ha semblat més possible que no'm figurava, el dur una amistat amb grandesa d'una part, sense la deguda correspondència de l'altra. Per què torbar-me amb condols per l'incapacitat del receptor? El sol mai s'amoïna, perquè molts dels seus raigs se perdin en va per l'espai ingrat, i sols una petita part caigui en el planet reflector. Que la vostra grandesa eduqui l'agre i fret company. Si ell es inferior, passarà tot-d'una; més tu quedes engrandit per ta propria claror, i, cessant d'esser company de cucs i granots, t'enlaïres i t'inflames amb els déus de l'Empiri. Amar sense recompensa's té per desgracia. Però ls grans veuran que amor veritable es sempre recompensat. Amor veritable traspassa l'objecte indigne i abita i cóva l'etern, i quan la pobra màscara interposada s'esmicola, no s'entristeix, ans se sent deslliurat de tanta més terra, i tant més segur de sa independència. Més aquestes coses amb prou feines poden dir-se sense una mena de traidoria a la relació. L'essència de l'amistat es integritat, una magnanimitat absoluta i confiança. No deu suposar ni curar de flaqueses. Tracta 'l seu objecte com un déu, a fi que tots dos se deïfiquin.